

Krista ka penamaya

Joe Makini

Krista ka jenamaya

KRISTA KA JENAMAYA YE MUNU YE?

"Jenamaya yirara, an [Yesu ka cidenw] y'o ye, an b'o seereya ke, ani an b'o fo aw ye ko jenamaya banbali min tun be Faa fe, ani a y'a yira an na". (1 Zan 1:2).

«Jenamaya tun be ale le ra, jenamaya le tun ye adamadenw yeelen ye.» (Zan 1:4).

Tariku lo b'a yira ko ceɛ do, Yezu Nazaretika tun be yen a saan 2 000 joojoo ye nin ye. An b'a lbn a woloyoo, a ka denbaya mogo do wo go go, a sara cogo min na ani, oho, ko jenamaya tun b'a la ani ko ale yere tun be JENAMAYA la. A nali tun ye jenamaya yiracogo ye ani nin jenamaya ye banbali ye. Ni Krista tun be yen, "JENAMAYA" tun te filozofi ka miiriya gwansan doojo ye tugun. JENAMAYA y'a yere yira i n'a fo yirilesebagadence, min tun be tagama, ka kuma, ka dumuni ke, ka sinoo, ka kasi ani ka kanuya ke ani a kununi ka bo saya la, o y'a yira ko ale lo tun b'a fura ko ale lo. A y'a fo a yere koo la ko: "Ne le ye sira ye, ani tije, ani jenamaya. Mogo si te se Faa fe ni ne sababu te."

Krista ye jenamaya ye ani jenamaya ye Krista ye. Ni jenamaya banbari b'i fe, o ye Kirisita le ye. Ni Kirisita te aw fe, aw te jenamaya oo. Jenamaya soke, jenamaya banbali, o min ye Krista ka jenamaya ye, o te jenamaya doojo ye. Mogo caaman be yen minw ma deli ka "jenamaya" oo. Kalansen nataw la, an k'a file Krista ka jenamaya kecogo ye min ye, k'a ka jogow, a ka jogow n'a ka mogo sifa oo. O kama, kalan nin ka laben be yira.

KALANNIN LANENIN .

Matiyu 5:3-12 oo, an be Yezu ka "baara" kalan. Tijen na, an be kerecen ka ni ka ke cogo min na, o jaa cejumanba do oo yan. "Beatitude" kelen kelen bee be jogo do yira ani u kelen kelen bee oo, an b'a lbn ko misaliya jumanba ye Yezu yere lo ye. N'an b'a fe ka ke i n'a fo Yezu, an ka ni k'o nejirali ladegi an ka jenamaya oo. O la, nin kalan bena laben ka keje ni jogow ye, an be minw ye Matiyu 5nan ka "beatitudes" oo: majigilanya, makari, dususuman, tilenninya, makari, saniya, heseeko ani kantigiya. An b'a fe k'a lbn jogo kelen kelen bee oo ye min ye, a be ye cogo min na Yezu ka jogo la ani, a laban, ka baarakecogo juman do di ani ka ladili do di an ma walisa an k'an seen don o jogo kelen na ani k'a oo.

N'a ma fo cogo wera la, o kumaw boora New King James Bible oo .

YEZU: MIN BE Mogo majiginin lo (Matiyu 5:3).

JEFOLI 1

Mogojigi: O YE MUNU YE?

Krista ka jenamaya jogo kabakoman do ye a ka majigilenya kabakoman ye. Mun na mago do bena bo sanfe ka jigi duguma doko walisa k'an kisi an ka halakili ma min be se ka ke? Mun na Saninman bena a kunbiri gwan ka janfabaga, saba, ani siranyabaga senw ko?

Majigilenya faan were ye yebonya wala kuncabaya ye. O lo ye miiriya jnkn ye min be ko to Sutana kan ani a b'a marala. Een min be to ka kalan i n'a do jogo numan an ka Ameriki jamana na, Bibulu b'o yira i n'a do jurumu. An b'a kalan Talenw 6:16, 17 ko ko "bonya be Masaba kniya." Ala ye layidu ta ko a bena "bonamago ka soo halaki," (Talenw 15:25). "Kuncabaya fileri, kuncabaya dusukun ... o ye jurumun ye." (Talenw 21:4). «Ala be kuncabayabagaw ke, nka a be nema ke mago majigininw ye.» (Zaki 4:6). Ka kuncabaya ke, o ko ko, "k'i yere jati i ka fisa ni ko ye". O ye cogo jugu ye k'i yere file ni bonya ye ko koo la. Walisa ka majigilenya walenuman bn kosbe, an be se k'a danfara yira n'a jogo were ye, o min ye kuncabaya ye:

- Pride b'a do ko: "I kana foyi do ne ye, ne b'o be bn ka ban." Majigilenya b'a do ko: "I ka ladili ni ka dem kosn, n' b'i fo."
- Pride ko: "N mako be, n b'a fe, n ka kan." Majigilenya b'a do ko: "A mako b'a la, u b'a fe, i ka kan n'o ye."
- Kuncabaya b'a do ko: "Ala, ne ka fisa n' mago ma kosbe." Majigilenya b'a do ko: "Matigi, makari ne la, ne ye jurumunkela ye."
- Kuncabaya be ko ko walisa k'u tije. Majigilenya be ko tando walisa k'u barika bonya.
- Wasoya b'a yere ko nka Ala b'a ke. Majigilenya b'a yere majigi Ala ne ko ani Ala b'a ko.
- Kuncabaya b'a do ko: "Ne be se ka koo be ke." Majigilenya b'a do ko: "Ne be se ka koo be ke barika be ne la Krista barika la."
- Kuncabaya b'a do ko: "Ne b'a fe mago ka baara ke n' ye." Majigilenya y'a do ko: "Ne ma na janko mago ka baara ke ne ye, ne nana ka na baara ke ne ye ani ka n nii di ka ke mago caaman kunmabosara ye."
- Pride ko: "Ne ye min ke, i k'o file." Majigilenya b'a do ko: «Ala ye min ke ne ra, aw ye o laje!»
- Waso tun bn be siraw kan ka peren ko: "A ka gwengwen yiri kan!A ko bn ka teme anw kan". Majigilenya, min tun sirinin be kuruwa kan, ale y'a naa la sanfe ka delili ke ko: "Ne Faa, yafa u ma, bari u ta bn u be min kea."
- Yebonya be bonya jini, nka a to ko. Mago majiginin be ko ni bonya ko ko fe k'a ko a to jini.

Danfara min be kuncabaya ni majigilenya ce, o ye yeelen ni dibi ce. Tuma min na "Yeelen" nana dije ko, majigilenya misaliya dafanin yira an na.

YEZU YE JEWELI YE AN YE MAJIGILIKO LA

Yezu Krista ka jenamaya ko, an be se k'a ye ko majigilenya ko ye min ye. A ka jnkn la ni Ala ye ani fana ni mago ye, a y'a yira tuma be ko ale ye baarakela majiginin ye, a ta yere bonya, a ta yere bonya, a ta yere jini ani a ta yere ko mago la.

Yezu ko, an be ce do ye min y'a yere di a saanw ka mago ko kninw ma. A tun be jn ni baarakelaw ni jeginelaw ye. A tun be minni ke muso nagaminin ka tasa kelen ko min tun be ten .

8:50- "Ne te ne yeɛ bonya pinina; mɔɔɔ do le be yi, min be pinini ke, ka kiti tige.»

14: 10- "Ne be kuma minw fɔra aw ye, o ma bo ne yeɛ ra; nka Fa Ala min .
a signin be ne le ra, a be baaraw ke.»

14:24- "Aw be kuma min menna, o ma bo ne fe, n Faa min ye n ci, ale lo boɔra o la.»

. . . Ani caman weɛ .

Yezu ye ɔɔɔ beɛ la a Faa lo kan. A kera i n'a fo foyi te o la Ala tun be se ka ke feɛn beɛ ye. A y'a yeɛ kolo pewu Faa ka kumaw, a ka baaraw n'a sago ma. O cogo ra, Ala sera ka adamadenw kunmabo, Yesu ta panamaya ra.

Krista ka panamaya ye penamaya ye min b'a to mɔɔɔ b'a yeɛ ban ani k'a jigi la Ala kan pewu. Nka, a ka majigilenya beɛ la, a ma boɔne foyi la, bari Faa y'a "kɔɔta kɔɔbe, ka tɔɔ min di a ma, min ka bon ni tɔɔ beɛ ye, walisa Yezu tɔɔ la, minw be sankolo la, minw be dugukolo kan, ani minw be dugukolo jukɔɔ, olu beɛ ka tɔɔngiri Yezu tɔɔ la, ani ko minw beɛ be dugukolo jukɔɔ, olu beɛ ka soɔn a ma ko Matigi ye Ala ye" (2:11 kɔɔ).

An fana ka panamaya ke nin ye.

3. A BE BARA MIN BE MɔɔɔW YE .—Luka 22:27 ani Zan 13:5 laje. Mɔɔɔ min b'a yeɛ majigi . Ala be se k'a yeɛ majigi adamadenw na kɔɔ. A tun ye baaraden ye beɛ fe. Yala i be se k'a miiri ko beɛ Matigi be fanikolon ni jii kɔɔ ta, ka tɔɔngiri ceɛw ne fe minw man kan n'u ye walisa k'u seen nɔɔnɔnɔw ko, i n'a fo teri min tun bena a janfa yanni doɔni ani kalanden min tun bena sinsin a kan siɛ saba o suu yeɛ la ko ale t'a lo wa? Balimace minw tun be tɔɔ kɔɔra sisan sisan ko tɔɔ lo bena ke mɔɔba ye masaya la, a y'olu seenw ko. A ye neyirali numan lo an ye de! N'an y'a miiri tuma do la ko an ka bon kojugu ani ko an fanga ka bon kojugu fo an te se ka tɔɔngiri duniɔa ka mɔɔ ne fe walisa k'u demɛ k'u kasa bo yen, o tuma na, an te i n'a fo Ala Dence fo!

4. A KA PENAMAYA PENAMAYA .—Yezu tun be penamaya ke cogo nɔɔman na. A tun te sigi masabonw kɔɔ. A yeɛ ye mɔɔ do fari faga . min tun bena tugu a ko, o tun b'a foɔ ko: "Dinge be wuluw fe, kɔɔ ka boonw be yen, nka Mɔɔ Dence te ni kɔɔ ye k'a kuun la" (Matiyo 8:20). A ka mɔɔ n'a ka majigilenya b'an kabakoya ka temɛ fo kan n'an hakili b'a la ko ale lo ye duniɔa dan. O beɛ n'a ta, feɛn beɛ tun ye ale ta ye, nka tuma min na Yezu donna Zeruzalemu walisa ka masaya ke Yahutuw ka masace ye ani Masiya min be se ka jama beɛ kisi, a y'a latige ka na fali kan!

Matiyo 21:1-5 kalan. Danfara min be Yezu ka jogow ni "tariku mɔɔba" kɔɔ ce, o ye danfara ye de! U ko Alekisandiriba donna Endi jamana na ni sama 200 ye, kɔɔdasi 200 tun be soo fimanw kan, ani jara 200 tun b'a laminina tuma min na a tun signin be masasigilan sanulaman do kan sama wotoro sanfe k'a fo ko "Ne ye diɛ Matigi ye. Ne bena see kɔɔ diɛ kan". Alekisandiri sara a saan 33nan na ani bi, foyi t'a fe. Nka masace majiginin .

Yezu bele ye masaw ka Masace ye ani matigiw ka Matigi ye. O baaraden min tun te mɔgw yere bonya, ale ka sira majiginin y'a ta ka taga n'a ye kɔkɔ banbali la.

NEFOLI NEFOLI

An be an yere majigi Ala na kɔkɔ cogo min na, o b'a yira ko an be tagama cogo min na mɔgw ce ra. A ka kɔkɔ k'a fa ko an be Ala kanu an te min ye nka kanuya sɔbe be ye an ka kanuya la an mɔgwɔkɔkɔnw koo la ani an ka majigilenya la. I b'a lɔn cogo di ko Kirisita be i kɔkɔ? Yala a be se ka ke ko i b'i seen donna a ka jogo la wa? Walisa k'a lɔn n'i majiginin lo wala n'i majiginin te, fa i k'i ka loon o loon nenamaya kecogo segesege.

- Yala i be nenamaya ke ka kɔkɔ nenako fɔla ye wa? (Ɔkɔmukaw 12:16).
- Yala i ye hakiritigi ye i yere na kɔkɔ wa? Ɔkɔmukaw 12:16).
- Yala i be kanuya ke tɔnen na k'a kɔkɔ i t'i yere bonya ani i t'i yere nafa lo jini wa? (1 Korantikaw 13:4, 5).
- Yala i be baara ke kɔkɔ ye ni kanuya ye wa? (Galatikaw 5:13).
- Yala i be muɔn kɔkɔ ni kanuya ni muɔnuli ye wa? (Efetikaw 5:21).
- Yala i b'a jati ko kɔkɔ ka fisa n'i ye wa? (Filipikaw 2:3).
- Yala i be yafa kɔkɔ ma i ko Yezu yafara i ma cogo min na wa? (Kolɔsikaw 3:13).

Ka ke mɔgw majiginin ye, o kɔkɔ ko di? O niningali jaabili be kɔkɔ i be mɔgw mine cogo min na. N'an b'an yere jati foyi ye Ala ne kɔkɔ, o lo bena an demɛ ka mɔgw minw jati ko lɔnniya, setigiya, hakilitigiya n'u ka senuya man bon, an bena se k'olu jati mɔgwɔkɔbaw ye. I ka ke ni Krista ka miiriya ye min tun t'a yere bonya jini. N'o te i ka hakili ye, o tuma na, i ka baara nunu ke walisa ka da fara i ka majigilenya kan.

NEFOLI MINW BE NEFOLI MINW WAASA AN KA MAGIGILE KAN

- 1.Miiri Yezu ka neyirali la kosɔbe ani a ka majigilenya n'a ka kɔkɔ minɛcogo ceɔnumanya koo la.
- 2.Miiri k'a file i jigi be Ala kan cogo min na. I kelen, i yere te se ka ninakali. A be feɔn beɛ di an ma walisa k'an demɛ ani k'an janto an na.
- 3.Miiri i yere ta jurumunw na. I ye koo jugu ke siɔe joli? I ka jan Ala ka kɔkɔ la fa ka taga se hake juman ma? I ye sababu kɔkɔ ka koo numan ke siɔe joli ani i m'o ke?
- 4.Miiri k'a file kuruwa min tun be Kalivari kan - Yezu ye sɔngɔ min sara i ka jurumuw kosɔn.
- 5.I ka Yezu bila i dusukun ka masasigilan kan, k'a latige k'i sago, i ka kewalew ani i ka nenamaya di a ma.
- 6.Ala deli a k'i demɛ ka da fara i ka majigilenya kan.
- 7.Mɔgw majiginin tun be koo minw ke, a damine k'u ke. N'i te se k'i dusukunnakow mara, hali dɔkɔ, i be se k'i ka kewalew mara, k'i jigi la Ala kan ko a bena dusukunnakow tilenninw di i ma. O kama, i k'i yere kolo Ala ni mɔgw werɛw ye, u ka nafa jini sanni k'i yere nafa jini.

YERESEGESEGE:

I ka niningali nunu jaabi walisa k'i yere ka majigilenya hake lɔn:

1. Yala i b'a jati ko i ka fisa ni tɔɔw ye wa?
2. E ka miiri la, yala i bele ka ni ka Bibulu kalan ani k'a segeŋege walisa ka Ala sago faamu ka ne i ka jenamaya koo la wa?
3. Yala i be Ala deli loon o loon a k'i demɛ ka jenamaya ka gweleyaw kunben wa?
4. Yala i b'a miiri ko i fari fagara ni mɔɔɔ dɔ y'a fɔ i ye ko i ka koo dɔ ke wa?
5. Yala i b'a lɔn tijen na ko fɛɛn o fɛɛn b'i fɛ, o ye Ala ta ye wa?
6. Yala i y'i yere di mɔɔɔ were ka sago, a ka miiriya wala a ka diyanyekow ma lɔɔɔkun nin na wa?
7. Yala i be ninsɔndiya sɔɔɔ n'i be mɔɔɔ dɔ demɛ min ka dɔɔɔ n'i ye, min ma kalan wala min ka koow ka dɔɔɔ n'i ye wa?
8. Ni benbaliya donna i ni mɔɔɔ were ce, yala a ka gwɛɛ i ma ka yafa wala ka yafa jini a fɛ wa?
9. Yala i ye mɔɔɔ dɔ tɔɔɔ n'i ka kumaw ye lɔɔɔkun nin na wa?
10. Yala i dusu be tijen n'i ye koo juman dɔ ke nka mɔɔɔ si t'i ye wala mɔɔɔ si t'i lɔn o keli kosɔn wa?

Jɛfɔli 2nan

YEZU: MIN BE HINA (Matiyo 5:4).

HINA: O YE MUNU YE?

Mɔɔɔ dɔw b'a fɔ ko Yezu tun ye yɛɛmaniba keɓaga ye. U ko a tun ye radikali ye. Tijen lo u fɛ! Tijen lo, a m'a jini ka jamana si ka gofɛɛnɛman ben. A m'a seen don politikikow la; a ma baarakelaw jija u ka baara dabila; a ma kɛɛkɛminanw ta abada ka taga faamanw keɛ. Nka, Yezu tun b'a ka kalandenw kalan tuma beɛ k'u ka kolo "fanga minw be yen" ma. Nka, a ye min kalan ani a ye jenkulu min damine, o ni min tun be yen ka kɔɔ, u tɛ kelen ye fɔ a ka wagati mɔɔɔw banna a la ani k'a gwengwen yiri kan.

Tuma min na Yezu y'a ka "wajuli ke kulu kan", diinan min tun be yen, o tun ye yahutuya ye ani sɔɔɔdasi-politiki fanga tun be ɔɔɔmu masaya bolo. A file Yezu ka kumaw bennin tɛ cogo min na n'o jenkulu fila kuntigiw ka miiriyaw ye:

Yahutuwa ka diinan kuntigiw fanba tun ye Farizijɛw ye, o jenkulu tun be lɔn u ka kuncɛbaya n'u ka yɛɛsaraka kosɔn. Farizijɛɛ ye delili min ke Alabatosoba kɔɔ, i hakili b'o la wa? «Matigi, ne b'i fo, sabu ne tɛ i n'a fɔ nin jurumunkɛla min be ne gɛɛfɛ yan.» ɔɔɔmu sɔɔɔdasiw tun be waso .

dogonin be kɔɔna na. O nafolo be bɔ kɛnɛ kan dɔɔn n'a dusukun be tɔɔla, n'a be nisɔngoya, n'a be nimisa ani n'a be makari. Tije lo: minw be kasi, olu dagamunin lo.

YESU YE AN YE NYELI YE HINA KAN:

N'i ye Evanziliw kalan, Yezu be makari mɔɔw la cogo min na, o bena i kabakoya. Dusukasibagatɔw ka jigitige tun b'a dusukun sɔɔ tuma bɛɛ. Kunatɔɔe dɔ nana a fe ka kule ko: «N'i sɔɔna, i be se ka ne saniya.» (Mariki 1:40). Sisan, kunatɔw tun man di mɔɔ ye kosɔɔɛ. U tun b'u bali ka sigi sigida la. Nka, koo dɔ tun be Yezu la min y'a to u y'a faamu k'u be se ka gwɛɛ a la. Yezu y'u sama ka na a yɛɛ ma o la, a ma bɔ jogo la, tuma min na a ye kunatɔɔe ka delili mɛn, a "dusu tijena kosɔɔɛ", a y'a bolo foni, k'a maga a la k'a fɔ ko: 'I ka saniya!' Ani, a ma dɛɛɛ abada k'a bolo monɛbɔ ka maga u la, k'u to u saniyanin lo pewu. Yezu tun be ten tigitigi.

Nayin dugu la, a ye firiyamusɔ dɔ ye a dence kelenpe sutarali la. A y'a dusukasi ye minke, a hine donna a la k'a fɔ a ye ko: «I kana kasi.» O kɔ, a y'a dence lakunu (Luka 7:13).

Ka bɔ Zeriko, wagati dɔ o kɔ, Yezu ye fiyentɔw fila ye, "a ye maga u nyɛw na, u nyɛw yeɛla o yɔɔnin bɛɛ" (Matiyo 20:34).

Bibulu t'a fɔ ko Yezu kasira tuma min na a y'a mɛn ko a terice Lazari sara. Nka a sera kaburu la tuma min na, a ye Mariyamu ni mɔɔw wɛɛw ye u be kasira minke, "a dusu tijena, a dusu tijena" ani a kasira. (Zan 11:33, 35). Mɔɔw wɛɛw ka dusukasi y'a dusukun mine kosɔɔɛ. A kɛra dusukasibagatɔw, fiyentɔw, senkelenw, kunatɔw, kakalaw wala jurumukela gwansanw ye wo, Yezu tun b'u ka dusukasi lɔn ani a tun be se k'u demɛ.

KUMA min kɛra farisogo ye, (Yuhana 1:1), min ye dije dan, ka fɛɛn bɛɛ labɛn, min bele b'a bɛɛ minɛna jɔɔɔn fe (Kɔɔsikaw 1:16, 17) fangatigi ni fanga bɛɛ; alako nka a be makari ani a be an ka dimi n'an ka dusukasi lɔn - nin ye an ka Yezu ye!!! Aw k'aw Danbaga ye n'aw dusukun nyɛw ye, aw be tɔɔla ani aw be kasira, ani aw bena Krista ka nyɛnamaya lɔn dɔɔni dɔɔni. I tena a fɔ tuguni ko: «Cɛɛ sɔɔw tɛ kasi».

Nka, Yezu be makari farikolo banabagatɔw lo la ka tɛmɛ tɔɔw bɛɛ kan, nka a be makari niin banabagatɔw lo la. An b'a kalan Matiyu 9:35-36 kɔɔ cogo min na Yezu hinɛra jamaba la, minw tun be komi sagaw, minw tɛ ni dendɛbaga ye, minw tununa, minw be yaala yaala, u t'a lɔn u be min jinina ani u be taga yɔɔ min na. Mɔɔw dɔ tun be se k'a fɔ, "O ye u ka gwɛɛya ye. Bɛɛ kelen kelen b'a ka sinijɛsigi sugandi." Nka, Yezu tun tena a datugu u ka koo la. U tun be cogo min na Alako ta fan fe, o y'a dusukun sɔɔ. O le kosɔɔn a nana.

An b'a kalan Luka 19:41-44 kɔɔ, ko Yesu donna a ta dugu kanulen na, Zeruzalɛmu, a fana kasira. A y'o dugu ka sinijɛsigi file ani dibi tun be yen. Yahutuw banna Yezu la ani u banna ka nimisa u ka jurumu na ani o kosɔɔn u bena nangiliba sɔɔ. Juguw ka keɛbolow tun bena don dugu kɔɔ ani k'a halaki. Dugudenw bɛɛ tun bena faga wala k'u feere jamana wɛɛw la i n'a fɔ jɔɔnw. Alabatosoba nɔɔɔman min tun b'u ka nyɛma tagamasijɛ yira ani Ala tun be u cɛma, o tun bena faran .

duguma, kabakuru kelen ma to dɔ wɛrɛ kan. O koow bɛɛ kera saan 40 o kɔ. Yezu tun b'ɔ kanu ani a tun be kasi k'a miiri murutinw ni kanminebaliw ka sinipasigi la.

A kɔɔtanin lo k'a ye ko o koo kera loɔkɔkun kelen ka kɔn a yɛrɛ ka saya jugu nɛ. A yɛrɛ ka saya jugu wulafɛ, Yezu ma kasi a yɛrɛ kosɔn nka a kasira Zeruzalemɔ kosɔn, k'a loɔn ko u banna u ka kisili jigiya kelenpe la tuma min na u banna a la. A nɛji tun tɛ a yɛrɛ ka tɔkɔ kosɔn min tun bena tɔkɔ yanni dɔkɔni, nka a tun be kasira a ka kanubagaw ka tɔkɔ kosɔn. Yezu tun be makari jurumukelaw la. Yezu be makari i la bi, a ka kɛ i kelenna, i ka tɔkɔw, i ka nisɔngoya wala i ka jurumuw kosɔn. A be se k'i kisi. A b'a fɛ k'i kisi. A sara walisa k'i kisi.

«Yesu Kirisita ye kelen ye, kunu, bi, ani wagati bɛɛ.» (Eburuw 13:8). A tɛ yeɛma ani a tɛna yeɛma abada. A tun be hine o mɔkɔw la minke, a bena bi "hine an ka barikantanyaw la ... an kɔɔkɔbra cogo bɛɛ la i n'a fɔ an, nka an ma jurumun kɛ" (Eburuw 4:15). Yezu be kasi i kosɔn i ka tɔkɔw la ani a b'a fɛ i ka hine tɔkɔw la u ka dusukasiw la fana. Yezu y'an ka nɛyirali dafanin ye, min be makari ani a be makari mɔkɔw la.

NEFOLI NEFOLI:

An ka koo saba kɔkɔsi minw ka ni k'an dusukunnakow tɔkɔ. A fɔlɔ, an ka ni ka kasi n'a ka tɔkɔw ye mɔkɔw koo la. Mɔkɔ dɔkɔ be kasi vɛɛri cinin ni kɔkɔn kan nka n'u ye nɛnamaya tiɛnin ye, u tɛ kasi. O tɛ tiɛnin ye. An ka ni k'a loɔn ko mɔkɔw ka nafa tɛ dan ani u ka tɔkɔw ka ni k'an dusukun tɔkɔ. An k'a to mɔkɔw lo k'an dusukun tɔkɔ, fɛɛnw tɛ. A niini ka Ala bolo ye koo bɛɛ la, a ka kɛ denmisennin nɛda ye, yeɛmisɛn cɛnumanya ye, teri dɔ ka kuma diimanw wala kanuya saraka ye. Yezu tun be ten. I ko Yezu, an mana taga kɔkɔ o kɔkɔ, n'an be adamadenw cogoya ye, n'an be dusukasibagatɔw kasikan mɛn, an ka makari u la, an ka lo ka demɛ don, k'u jija ani k'u dusu saalo. I bena kɛ i n'a fɔ Yezu Krista ani i bena duba tɔkɔ.

A filanan, an ka ni ka kasi ani ka kasi tɔkɔw ka jurumuw kosɔn. Kuma t'a la ka kasi mɔkɔw werɛw ka farikolo tɔkɔw kosɔn nka k'i janto jurumuw la minw b'ɔ bila saya banbali la. Ka fara o kan, n'an be taga niinw bɛɛ ka kiritigɛla nɛfɛ, n'an kɔkɔ fanin lo wala n'an lakolon lo, o bena mun lo kɛ? An ka kan ka kasi n'an ye balimacɛ dɔ ye min be Krista la, a kɔsegira diɛn kɔkɔ ani a y'a latigɛ ka nɛnamaya kɛ jurumun na (1 Korɛntikaw 5:1-2 lajɛ). An ka kan ka kasi k'a ye ko an ka jamana be tagamana dibi kɔkɔ. Juguman bena see tɔkɔw numan kan n'an be lo kɔkɔ kelen. An ka ni ka kibaro diiman fɔ mɔkɔw tununinw ye ani k'a dabila ka foyi kɛ kakalaya, porno, dɔkɔmin ani surafɛndi nɛfɛ. Loon o loon, dɔ be fara kanbelew ni sunguruw hake kan minw be dɔkɔgi ta. Yala an be se k'a fɔ ko an be makari u la n'an ma foyi kɛ k'u demɛ wa? Kerecɛnw ka ni ka koo numan kanu, nka min be mɔkɔw niinw tiɛn, u ka ni k'o kɔniya fana.

A sabanan, an ka ni ka kasi an yɛrɛ ka jurumuw kosɔn. O koo la, an tɛ se ka tugu Yezu ka nɛyirali kɔ sabu a ma jurumu kɛ abada. Nka, a y'an kalan ko sannin an ka tɔkɔw ka jurumuw filɛ, an ka ni k'an yɛrɛ kɔkɔnakow filɛ. Farizijɛw tun be tɔkɔw ka jurumuw jalaki nka u tun t'u janto u yɛrɛ ka filiw la. An ka ni k'an yɛrɛ segesɛgɛ, ka nimisa, k'a to an dusukunw ka tiɛn ani ka fa nimisa hakili ye cogo dɔ la min bena an lasun ka nimisa. (Zaburuw 51:17).

"Aw ka gwere Ala la, a bena gwere aw la. Aw jurumunkelaw, aw k'aw bolow saniya, aw hakili filaninw, aw k'aw dusukunw saniya. Aw ka kasi, ka kasi, ka kasi! Aw ka yele ka yelema ka ke kasi ye, aw ka nisondiya ka ke dibi ye. Aw k'aw yere majigi Matigi nakow, a bena aw kowta" (Yaki:-8). Aw ka ke i n'a fɔ mɔkwɔ minw tun be Pantekote loon na, olu minw y'a men Piyeri fe k'u ye Ala Dence gwengwen yiri kan, "o dusu tɔɔna, u y'a fɔ Piyeri ni ciden tɔkwɔ ye ko: 'Balimaw, an ka kan ka mun lo ke?' (Kew. 2:37) Aw k'aw yere kowasi aw yere ka Alako ta fan fe.

YERESEGESEGE:

I ka niningali nunu jaabi walisa k'a lon i yere be makari cogo min na:

1. E ka miiri la, yala Ala bena dusu kasi n'i ye jurumu ke wa?
2. Yala i delila ka teri do deli ko: "I be min kera, i k'o dabila wa? O ye jurumun ye!"
3. Yala i delila ka kibarɔ diiman fɔ mɔkwɔ do ye min te kerecen ye wa?
4. E ka miiri la, yala a be mɔkwɔ yele k'a ye ko dɔɔminbaga do be yelela ani a be benna, a be tagamana ka jigi sira kan wa?
5. Yala a ka di i ye ka mɔkwɔw lamɛn wa?
6. Yala i t'i janto koo do la tugun minw tun be mɔkwɔ tɔkwɔ fɔkwɔ la wa?
7. Yala a ka di i ye ka filimuw file minw be fariyakow, kakalayakow ani kuma mɔkwɔninw yira wa?
8. Yala n'i ye delilikelaw, fiyentɔw wala farikokolow ye, o b'i dusukun kow wa?
9. Yala i nisɔn ka di k'a ye ko dunija ka mɔkwɔ juguw ni mɔkwɔ kolonw bena min kow, u ka ni k'o kow wa?
10. Yala i be nimisa n'i benna kowkɔkwɔ do la ani i ye Ala jurumu ke wa?

NEFLI 3NAN

YEZU: MOWO DOWOWO (Matiyo 5:5).

DUSUMAN: O YE MUNU YE?

An b'a men tuma caaman na ko kerecen ka ni ka dan na ni dunija mɔkwɔw ye. O ye tɔɔn ye. Krista be danfara min don an ka nɛnamaya kow, o ka ni ka kowasi kow. Nka, o te ko mɔkwɔ min be Krista la, o tigi ka kan ka tagama ni fani ni karawati ye wala ko kerecenmuso ka kan ka fani kow lo don u ka soo wala k'a kunsigi don cogo do la. O fenw ye kenɛmafɛnw ye; o kow, min be kow sanfe (sanfe). Yezu y'a fɔ ko danfara min b'ale mɔkwɔw ni dunija ka mɔkwɔ ce, o ye a kowkow lo ye, o kow, a jogow. Dunijamɔkwɔw ka ni ka min ye n'u be mɔkwɔ do ka nɛnamaya filera .

Kerecen ye majigilenya, makari, dususuman, tilenninya, makari, saniya, heere ani kantigiya yiracogo kachakow ye tigitigi, Alako ta fan fe. N'an ya damine k'o jogow yira, dunijamkawkw bena o ye ka gwe, Matigi bena kawkw ani mawkw caaman bena sama ka na Sira kan.

Mawkw te jogo minw jini, u dw ye dususuman ye. Loon dw la, mawkw dw ya fo ko: "Ni Ala ka jogow bee tun be feere lisi kan, min tun bena feere laban na, o tun bena ke dusukunnuman ye." Mawkw damanin lo b'a faamu o jogo ye min ye Matigi Yezu ye ani mawkw damanin lo bele b'o jogo jati feen nafamanba ye.

"Mawkw minw dusu sumanin lo, olu dubanin lo, bari dugukolo bena kawkw u fe", Yezu y'o fo Matiyu 5:5 kachak. Ka ke mawkw dusu sumanin ye, o kawkw ko di? Ka kepe n'an ka dapegafe ye, ka ke mawkw dususumanin ye, o kawkw ko i be "mupuli ni majigilenya yira, dususuman ... min be se ka mawkw mine kawkman na, min be kolo mawkw ma". Mawkw dususuman te negeso fili wala ka pan ka bo a bolo la ni degun ye. Kawkw kawkman puman ye "dususuman". Mawkw dususumanin be se k'a yere mine.

Ka ke mawkw dusu sumanin ye, o kawkw te ko an ye barikantan ye. So, sanni a ka mara, a ka fanga ka bon nka, ka ke kongofen ye, nafa t'o la adamaden fe. A maranin k, a fanga te bo a la. A be ke kawkw ka mara, ka kawksi ani ka nafa kawkw. Dusukunnuman kawkw puman ye "fanga min be mara kachak".

Dawkmu ye dunija mine nka kerecenw ye Dawkmu masaya mine. Nero tun be to ka yelemayeema a ka dilan kan masaso kachak k'a kawkw kerecenw tun be sinokwra heere la u ka kasobonw kachak. U ye see kawkw u ka kunmaboli la ani u ka jagweleya bora u ka lannaya lo la. U ye mupuli kawkw u ka kawkw la. O kerecen folw ye fanga kawkw Alako ta fan fe, min basiginin lo tihen kan, min tun te sckw kawkw ma ani min tun be Krista cogoya yira. An k'o jogo segesege min kawktanin lo kosobe kerecenw ka jenamaya kachak: dususuman.

YEUZU YE AN YE JNEYELE YE AN KA Mawkw majigi koo la

N'a kawkw mawkw te Krista ka jenamaya kecogo min faamu ka je, o ye a ka dususuman wala a ka dususuman ye. A tun te barikantan ye nka fanga tun b'a la. I hakili b'a la u ya mine cogo min na, k'a bugw ni berew ye, k'a bugw ni gosi ye, k'a tulon ke ani k'a kawkw cogo min na wa? Jama ya weele ko u k'a faga ani u ya gwengwen Dawkmukaw ka kuruwa kan. Jama ya kawkw ko: «N'i ye Ala Deen ye, jigi ka na.»

Sisan, a file a tun be se ka min ke. A tun be se ka fawkba mara ni kuma kelen ye, ka tagama jii kan, ka mawkw 5 000 balo ni buru ni jege damanin ye ani ka suuw yere kunu. Kuruwa kan, a tun be se ka meleke 10 000 weele k'a kawknya ani k'o kawkn pumanbaliw halaki. Nka a m'o ke. Yezu, "a ma jurumun si ke, nanbara ma kawkw a da ra ... tuma min na u ya neni, a ma neni segi a ma, tuma min na a kawkla, a ma mawkw lasiran, nka a ya yere kalifa Ala ma, min be kiti tige ni tilenninya ye" (1 Piyeri 2:22,23). A ye min fo o kuruwa kan, i k'o lamen: «Ne Faa, yafa u ma, bari u t'a lon u be min kera.» Sisan, o ye dususuman ye, min jefora ka je i n'a fo fanga min be se ka mara, hakili sigi kawkbaliw cema ani niin hakili sigi hali gweleyaw la.

Masiya ka dususuman lo tun ye kiraya kuma ye Layidu Kawkw kachak. Ezayi 12:1-4 wala .

Matiyu 12:15-21 b'o mɔɔɔ jogow kofɔ, Jehova y'a fɔ min koo la ko: "Ne ka baarakela file, ne be min demɛ, ne ka mɔɔɔ sugandinin min koo ka di ne ye! Yezu ma lo siradaw la, ka kule, a jɛda wulenna dimi kosɔn, k'a jini ka lanayabaliw lasun u ka filiw ka kɛwalew la. Ka kɛɛ n'o kiraya kuma ye, Yezu ma bere karinin tiɛ wala ka buzi min be sisi bɔra, o faga.

Miiri k'a file kumaden fila nunu na: O wagati la, u tun be bere wala beredennin lo kɛ i n'a fɔ sɛɛkili wala bere min be tagama. N'i y'a kari, a tun be kɛ gwansan ye. O bere karinin be mɔɔɔ barikaman, min barika ka dɔɔɔ. Yezu tun be mɔɔɔ barikantanw ni barikatanw file cogo di? A m'u mafijɛya. Yezu min tun be barikantanw, mɔɔɔ minw mafijɛya wala minw gwenna ka bɔ mɔɔɔw cɛma, ale tun be muɲu ani ka makari mɔɔɔw la. A y'a yɛɛ loɔn n'u ye, k'u mine ni bonya ye ani k'u kɔɔta ka taga n'u ye awiyɔn sanfɛ. A ma o fili; nka, a tun b'u mine ni jantoli ye kosɔbɛ. A tun be dususuman kɛ.

Fitine min tun be sisi bɔra, o tun be komi o lo. Ni buzi wala tulu lanpan fagara, fitine be damine ka sisi bɔ ani ka sisi bɔ. O tun be se ka jɛɛw dimi o kama min tun ka mɔɔɔ ka kɛ, o tun ye k'i bolo monebɔ ka fitine sɔɔɔ. A be faga jooɔa jooɔa. O fitine min be sisi bɔra, o be mɔɔɔ dɔ lo yira min be mɔɔɔ dusu tiɛ ani min tɛ se ka baara kɛ. Yezu y'o mɔɔɔ sifa mine cogo di? A y'u muɲu! Sanni a k'u gwen, a y'a janto u la. Yezu ma mɔɔɔ barikamanw, mɔɔɔ kɔɔnyaninw, gwɛɛyɛw ani mɔɔɔ kɔɔɔbaliw talon!

Yezu tun tɛ barikantanya lo jija, nka a tun be muɲuli kɛ ani o la, a sera ka barikantanw demɛ u ka fanga sɔɔɔ. A ma doni gwilimanw la u kan, u tɛ se ka minw muɲu. A tun be mɔɔɔw weele tuma bɛɛ u ka kɛ ni jogo numanw ye ani u ka kɛ jogo numanw ye nka, o wagati kelen na, a tun be barikantanw ka nalomanya n'u ka kɔɔɔbayakow faamu ani k'u muɲu. Yezu tun be barikantanw lo fɛ. A ma dususuman dabila abada.

N'a sɔɔɔ a be komi a ka gwɛɛ k'o fɔ nka Yezu m'a ka dususuman to yen tuma min na a ye warifalenbagaw gwen ka bɔ Alabatosoba kɔɔɔ. A tun tɛ bɔ a ka fanga kɔɔɔ. Nka, a tun be min kɛra, a tun b'o loɔn tigitigi. A ma a ka dususuman dabila Matiyu 23 kɔɔɔ, tuma min na a ye filankafow jalaki ko: "Saaw, sa denw! Aw bena se ka bɔ jahanama kiti ma cogo di?" A fana tɛna a yɛɛ majigi dabila tuma min na, loon dɔ, a "bena bɔ sankolo la n'a ka mɛɛkɛ barikamanw ye, tasuma tasumaman kɔɔɔ, ka Ala loɔnbagaw hake ta, ani minw tɛ an Matigi Yezu Krista ka kibaru diman mɛn." (2 Tesalonikaw 1:7, 8). Ka kɛ mɔɔɔ dususumanin ye, o kɔɔɔ tɛ ko i t'i kɛɛ ni juguman ye, i t'i ka jurumukɛla kɔɔɔɔ wala i t'a jini ka tilenbaliyako dɔ latilen. Tuma dɔw la, fanga ka jini ka kɛ. An ka jini ka koo dɔ kɛ, ka kuma, k'an yɛɛ kɛɛ, nka an b'o kɛ dɔɔɔn cogo numan na, Yezu ka cogo la, cogo min be mara.

NEFOLI NEFOLI

Nin bɛ jogo minw bɔ kerecɛnw ta panamaya ra, dusukunnuman bɛ o lisi kɔɔɔ (Galatikaw 5:223). O kɔɔɔ ko, ni Ala Nin bɛ an ta panamaya mara, o nege tɛna kɛ an na, ka juguman sara juguman na, o tigi min b'an dimi. N'u y'an kɔɔɔɔ, an tɛna dimi kosɔbɛ. N'u ye koo jugu kɛ an na, mɔɔɔ min y'an tɔɔɔ, an be se ka yafa o tigi ma. O ye dususuman lo ye.

Ka ke mawo dusu sumanin ye, o kawo te ko an ka ni ka son kawo ka nege juguw wala u ka tilenbaliyakow bee ma. Ngalon kalanw ka ni ka latilen. Jurumun ka kan ka ban; Degun ni tilenbaliyakow ka kan ka kele, nka tuma bee, a ka kan ka ke cogo do la min be se ka mawo mine. An ka koo juguw kelesi ka kan ka ke ni dusu gwan, mawo wala benbaliya ye.

An ka ni ka bonya la mawo kan (Titi 3:1, 2). An ka ni ka balimaw ladi ni hakiliman ye ani ni dususuman ye. Komi an ye mawo dususumanw ye, an be se ka mawo mine i n'a fo pake minw sebenin be ni tagamasijew ye minw b'a fo ko: "FRAGILE, HANDLE WITH CARE". Adamadenw barika ka dawo. An k'an janto an kana dimi kumaw fo u ye wala k'u kawo. An ka mawo mine ni dususuman ye kosobe, sanko minw yawo ka jan Ala la.

Bibulu be kuma dususuman koo la, sanko ka bonya la musow kan. An ka jamana, ni pibilisitew, filimuw, telewisaw, gafew ani zurunaliw ye, o be musow lafili tuma bee. U b'a men fan bee la ko, walisa ka mawo kanu ani k'u jee sama, u ka ni ka ke "sexy" ani sensuel ye. U be to ka ngalon tige k'a fo ko cezumanya be bo farikolo cogoya lo la ani ko n'u ye Botox dawo don u dakunw na, n'u nun ka dawo wala n'u disi ka bon, o b'a to u be cezumanya. O ye Sutana ka ngalon do lo ye. Bibulu b'a fo ka gweloya ko muso kawoakow lo b'a to a ce ka ni ani a koo ka di a ye. 1 Piyeri 3:3, 4 b'a fo ko "Aw kana a to aw ka masirifenw ka ke kenemafenw dawo ye, aw ka kunsigi laben, ka sanu don, ka fani numanw don, nka aw ka ke aw dusukun dogonin ye, ani hakili numan ni heere cezumanya min te se ka tije, o min ka bon Ala jee kawo."

Ka cezumanya, o te jurumun ye. Tijen na, Ala ye muso dan walisa a koo ka di ce ye ani a koo ka diya ce ye. Muso min ce ka ni kenema, Ala te o muso jalaki. Ka fani don cogo kawoan na, jogo numan te yen. Bibulu b'a fo ko feen do be yen min kawoanin lo ka teme o kan ani min kawoanin lo kosobe, o min be mawo sama ani k'a kabakoya. O ye saniya ye, ani bonya; o ye hakili numan ye, min be se ka kawo to ce kan ka koo numan ke. Wagati be temena, farikolo cogoya be tije, jeda be yawo ni kawo kawo nka hakili numan be cezumanya loon o loon. "Ka kawo ni numanya ye" o ka fisa ni kawo ye ni maloya ye.

YERESEGESEGE:

I ka piningali nunu jaabi walisa k'i yere ka majigilenya hake suma:

1. Yala i be peren i somkawo wala i baarakekawo kan wa?
2. N'u y'i jalaki ngalon na, yala i b'i yere lafasa ni fanga ye ka dama teme wa?
3. Yala i b'i sinsin a kan ko i lo ka kuma laban fo baro la wa?
4. Yala i tagamajawo bena kabakoya n'i dimina mawo do kawo wa?
5. Yala kawo b'i la i n'a fo kawo min be to a hakili siginin na fawo ce ma wa?
6. Yala i b'a jini ka kumadenw sugandi minw tena mawo dusu kasi wa?
7. Mawo min y'i kawo, yala i b'a jini k'o tigi hake ta wa?
8. Mawo min be kari i jefelawo kawo, yala i b'a fe ka kele ke n'o tigi ye wa?

9. N'i ye mɔɔɔ dɔ jalaki, yala o b'i ninsɔn diya k'a ye ko maloya b'a la wala ko a diminin lo wa?

10. Yala i be se ka to ka ɲumanya ke, ka dususuman ke ani ka kolo n'i be tilenbaliyako dɔw kelela wa?

NEFDLI 4nan

YEZU: MIN TILENNEN lo (Matiyu 5:6).

TILENNEN: O YE MUNU YE?

«Minw kɔngɔ ni minnɔɔɔ be terenninya ra, olugu ta ɲana, sabu Ala bena o wasa.» (Matiyu 5:6). Bibulu ka tijen kuma ye ko adamaden mako te dumuni ni minnifenw dɔɔn na walisa k'a niin sabati. A mako be balo la Alako ta fan fe a niin kama. O le kosɔn Yesu ko: «Adamaden te balo domuni dɔɔn ra, nka kuma beɛ le be bɔ Ala da ra.» (Matiyu 4:4). A ko fana ko: «Aw kana baara ke dumuni min be tijɛ, nka aw ka baara ke dumuni min be to fɔɔ ka taga se ɲenamaya banbali ma, Mɔɔɔ Dence bena min di aw ma, bari Faa Ala y'a ka tagamasijɛ bila a kan» (Yuhana 6:27).

Adamaden te beɛɛn gwansan ye min mako be farikolo la. An ye Ala ka danfen kerɛnkerennin ye, min danna a jaa n'a kɔɔɔɔnko la, an mako be min na Alako ta fan fe, dusukunnakow ta fan fe ani farikolo ta fan fe. An mako be ɲɛɲɔɔɔɔɔɔ sɔbe la n'an Danbaga Ala ye ani o be kɔɔ Yezu Krista sababu fe.

Matiyu 5:6 b'an hakili jigi telewisɔn ka koo dɔw la, minw b'a yira ko kongo be mɔɔɔ minw na, olu be boli jaaw, jamanadenw ka murutiliw wala politikikow ɲɛ ani u be ni fani dɔɔn lo ye u kɔfe. U be baara ke wala u be tagama funteniba kɔɔn k'a kɔɔn a be komi u deen misenw kolow be bɔɔn u farikolo gɛlenw na ani u kɔɔn be funu ni banakisew ye. An fanba t'a lɔn kongo yere yere be min ke. Ninsɔndiyaba lo o kalifadenw fe ka dumuni ni jii caaman kɔɔn!

Mɔɔɔw be feɛn dɔ lo ɲinina u ka ɲenamaya kɔɔn min b'u ka negelakow n'u mako wasa. Kɔngɔ ni minnɔɔɔ b'u la nka buru ni jii dɔɔn te u fe. U b'a fe ka bololafenw, bololafenw, ɲɛɲɔɔɔɔɔɔ sɔbew, ɲenamaya kɔɔn ani heɛɛ kɔɔn. U b'a fe ka ninsɔndiya kɔɔn. Nka, kongo were be yen min kɔɔtanin lo ka tɛmɛ o kan ani Ala b'a fe an ka min kɔɔn ani a labennin lo tuma beɛ k'o kongo wasa. O ye tilenninya kongo ni minnɔɔɔ ye. N'an b'an hakili to a la ko "duba" be bayɛɛma tuma dɔw la ko "ninsɔndiya", a kɔɔsi Yezu ma min fɔ. A m'a fɔ ko minw be ninsɔndiya ɲini, olu bena ninsɔndiya kɔɔn. Nka, a y'a fɔ ko minw be tilenninya ɲini, olu bena heɛɛ kɔɔn. Minw be Ala n'a sago ɲini, minw b'a fe ka miiri ani ka koow ke cogo bennin na, olu bena heɛɛ kɔɔn.

Tuma caaman na, kongo ni minnɔɔɔ be mɔɔɔ minw na, olu b'a ɲini k'u ka negelakow wasa cogo benbali la. Denmisen dɔ be na lakɔli la kongotɔ ani a be bonbonw fa, nka ni tilera dumuni wagati sera, a t'a fe ka dumuni ke tugun. O la, mɔɔɔ caaman minw b'a ɲini k'u ka negelakow wasa ni bololafenw ye i n'a fɔ dɔɔn, dɔɔn, cenimusoko, ɲɛnagweko sifa caaman ani ɲɛnagweko minw te Alakow ye, u b'a ye k'u te ninsɔndiya banbali kɔɔn. Yezu y'a yira an na cogo min na an be wasa, wasa ani wasa sɔbe kɔɔn an ka ɲenamaya kɔɔn. Tilenninya kɔngɔ ni minnɔɔɔ be minw na, olu dagamunin lo.

YEZU YE AN YE TILENNENNIYA KAN .

Saan waa kelen ka kɔn a wololon ɲɛ, kiraya kuma tun fɔra Yezu koo la ko: "Tilenninya ka di i ye, i be kojugu kɔniya" (Zaburuw 45:7). A tun fɔra fana ko: "Ni tilenninya ye, a bena fantanw kiti ani ka kiti tige ni tilenninya ye dugukolo mɔɔg majigininw koo la; 11:4-5 kalan).

Yezu ye tilenninya ɲeyirali ɲuman ye an fɛ, nka yala i b'a lɔn tilenninya kɔɔ ye min ye wa? O ni tilenninya ye kelen ye, mɔɔg kelen kelen bɛɛ ka koo dɔɔn lo la. O tɛ ka tɔw minɛ ni tilenninya wala ni tilenninya ye dɔɔn, nka i ka ɲi k'i yɛɛ minɛ fana. A ka ɲenamaya kɔnɔ yan, Krista tun be mɔɔg minɛ ni tilenninya ye, ka koo tilennin kɛ, ka kiti tige kojugu kan ani ka mɔɔg jalakibaliw lafasa. A ka tilenninya kɔnɔ, kojugu minw kɛra, u sarali b'o la. Kititigela tilennin lo min b'a seen don ɲuman ni juguman ka kɛɛ la. O kɔɔ la, a tɛ mɔɔg bɔ mɔɔg la. A b'a fɛ koɲuman ka see sɔɔɔ kojugu kan. Tilennin ka di Yezu ye nka a be koo jugu kɔniya. A ka ɲi an k'a lɔn ko Yezu tun be koo ɲuman lo kɛ tuma bɛɛ ani ko a bena o lo kɛ tuma bɛɛ.

Yezu Krista, ale min ye mɔɔg tilennin ye, ale tun be Ala sago kɛ tuma bɛɛ. Hali sonyani min tun be kuruwa kan, o tun ka kan ka sɔn a ma ko: «An ka kiti tigera ka ben, sabu an ka kɛwalew sara ka kan, nka nin cɛ ma kojugu foyi kɛ» (Luka 23:41). Komi a tun tilennin lo, a tun be se k'a fɔ ko: "Sutana tɛ se ka foyi kɛ ne la" (Zan 14:30). A tun bɛ ko terennin le kɛ Ala ɲa kɔɔ tuma bɛɛ. A y'a ka tilenninya yira tuma min na a ye warifalenbagaw gwen ka bɔ Alabatosoba kɔnɔ. A tun tɛ se k'a to mɔɔg k'a Faa ka soo yɛɛma k'a kɛ soonw ka yɔɔ ye (Matiyo 21:13).

Yezu ma mɔɔg ban abada a ka fili tɛmɛninw kosɔn (Matiyo 9:13) ani a ma tiɲɛn to yen laada dɔw kosɔn minw bena ban ka dɛmɛ don makodonbagaw ma (Matiyo 12:1-2). A tun be bonya la a tɔɔɔɔɔɔɔ kan (Matiyo 11:11-12) ani a tun be tiɲɛn kofɔ tɔw ye (Matiyo 13). Yezu ka kumaw n'a ka kɛwalew bɛɛ la, a ye ɲeyirali dafanin yira an na min b'a yira ko tilenninya kɔɔ ye min ye.

Yezu y'an ka ɲeyirali ye kɔɔnɔn koo la (Efɛzikaw 4:15). Ale lo b'an ka fanga n'an ka yiridenw bɔ (Zan 15:1-5). I n'a fɔ a y'a kɛ cogo min na, an ka kan ka Ala ka denbaya ka ɲɛɲɔɔɔɔɔɔɔ ɲini (Eburuw 10:23-27), ka Ala ka kuma balo (2 Timote 3:16, 17), ani ka an ka bololafenw tilan ni tɔw ye (2 Korentikaw 9:7-10). An ka ɲi ka mɛnni kɛ Ala fɛ sannu ka mɛnni kɛ adamadenw fɛ (Kɛw. 4:19). Yezu ye ɲenamaya min yira an na, o lo.

Krista ka tilenninya be ye fana a ka lɔɔɔɔɔ la i n'a fɔ Kititigela. «Ala ye loon dɔ latige, a bena kiti tige diɲɛ mɔɔg kan ni tilenninya ye Yezu barika la» (Kɛw. 17:31). Ni a nana kiti tige tuma min na, a bena sagaw ni baw bɔ ɲɔɔɔ na. «An bɛɛ ka kan ka taga Kirisita ta kiti ɲa kɔɔ, janko an kelen kelen bɛɛ ye min kɛ an farikolo ra, o ye min kɛ, o ye ɲuman ye wo, o ye juguman ye wo, o sara sɔɔɔ» (2 Korentikaw 5:10). Kititigela terennin bena mun le fɔ aw ye o lon na?

ɲEFɔLI ɲEFɔLI

Yezu y'a yira ko tilenninya ka kan ka kɛ an ka ɲenamaya kɔnɔ kosɔbɛ fɔ a y'a fɔ ko: "Ni aw ka tilenninya ma tɛmɛ sariya karamɔɔg ni Farisiw ka tilenninya kan, aw tɛna don sankolo masaya la fiyo" (Matiyo 5:20). O kɔ, a y'a damine k'o kɛcogo ɲɛfɔ .

tilenninya. A ye koo dɔw laɛ minw kofɔra kulu kan waajuli la (Matiyo 5, 6 ani 7), minw ɲesinna tilenninya ɲenamaya ma:

1. I ka makari mɔɔɔw la (5:7).

2. I ka ke mɔɔɔ saniyanin ye (5:9).

3. Aw ka hɛɛɛ sigi (5:9).

4. Aw ka yeelen bɔ duniɲa kɔkɔ (5:14).

5. I k'i yeɛ minɛ dimiya la (5:21, 22).

6. I ka nege juguw mara (5:27, 28).

7. Ka kantigiya ke furu kɔkɔ (5:31, 32).

8. I ka ke hɔkɔkɔ ye (5:33-34).

9. An ka miiri kɔkɔ ka hɛɛɛ koo la (5:38-42).

10. I juguw kanu (5:43-48).

11. Baara ke Ala ye ni ɲaniya saniyaninw ye (6:1-18).

12. An ka yafa kɔkɔ ma (6:14, 15).

13. Kana bololafɛnw lo ɲini (6:19-24).

14. Ala n'a ka masaya ɲini fɔlɔ (6:25-34).

15. Kana filankafoya ke kiti tigɛtuma na (7:1-5).

16. Fɛɛn senumanw jati fɛɛn nafamanbaw ye (7:6).

17. I b'a fe mɔɔɔw k'i minɛ cogo min na, i k'o ke (7:13).

18. An ka menni ke Krista fe (7:21-27).

Kerecɛnw ka ɲenamaya ye tilenninya, baara ɲumanw ani lamɛnni ye, ani min yeɛ ka bon n'o ye, o baaraw ka kan ka ke ni ɲaniya saniyaninw ye. Yezu y'a fɔ Matiyo 6:1 kɔkɔ ko an kana an ka tilenninya ke walisa mɔɔɔw k'an ye. An be koo minw bɛɛ ke, an ka ɲi k'u ke Ala ɲɛɛ kɔkɔ walisa k'a diyabɔ, k'a lɔn ko a bena an sara.

YERESEGESEGE:

I ka ɲiningali nunu jaabi walisa k'i yeɛ ka tilenninya hake lɔn:

1. Yala i delila ka mɔɔɔ dɔ lafilɛ ni ɲaniya jugu ye nka i ma nimisa o la wa?

2. Yala mɔɔɔ dɔ be yen i ka ɲenamaya kɔkɔ i be ban ka yafa min ma wa?

3. Yala i be to ka desizɔnw ta ka keɲe ni nin miiriya nunu ye: "Yezu tun bena mun lo ke ne nɔɔ na wa?"
4. Yala i b'i janto firiyamusow, denmisɛnw ani fantanw na wa?
5. Yala i b'i ka Alako ɲenamaya sabati ni delili, Bibulu kalan ani jɛnɲɔɲɔnya ye ni legilizi ye wa?
6. E ka miiri la, yala i ka kan ni Ala ka nɛɛma ye i ka ɲenamaya kecogo ɲuman kosɔn wa?
7. Yala i be mɔɔɔw kiti ka keɲe n'u ka faniw, u ka kaan, u ka siya wala u ka jamana ye wa?
8. E ka miiri la, yala kojugukɛla be se ka ke mɔɔɔɲuman ye ani ka ke mɔɔɔba ye Ala ka masaya la wa?

ɲɛɲɔɲɔ 5NAN

YEZU: MIN BE MINE (Matiyo 5:7).

HINA: O YE MUNU YE?

Yezu ye makari ɲɛɲɔ ni maana dɔ ye ko: "Masace dɔ tun be yen (Matiyo 18:23-35), ale y'a latige k'a ka baaradenw ka wari sara, a y'a ye ko baaraden dɔ tun be ni wari 10 000 ye, o tun ye nafolo fitinin ye. «Aw ye a firi kasobon kɔɔɔ; a k'a bololafɛnw bɛɛ feere, k'a muso n'a deenw fara a kan!" Baaraden y'a daali ko: "Ne matigi, sabari ka muɲu ne kɔɔɔ. Ne bena o bɛɛ sara. N mako be wagati dɔɔni dɔɔɔn na." O delili ye masace dusukun mine ani - kabako kabakoman - a labanna ka juru bɛɛ bɔ yen. Baaraden bɔra ka panpan ka kule nisɔɔndiya kosɔn! Nka dɔɔni o kɔ, a ye baarakeɲɔɲɔɲɔ dɔ kunben min tun ka kan ka wari dɔ di a ma. juru, o baaraden ma se k'o sara. Baaraden fɔɔ min tun yafara o juruba ma, o kɔ, a y'a fɔ ko u k'o baaraden fili kaso la fɔɔ a k'a ka juru sara." Sisan, nin maana nin na, jɔn lo tun be makari - masace wala baaraden fɔɔɔ? Tijen lo, masace lo tun b'o kɛra, sabu jurudonbaga ka koo gwɛɛ y'a dusukun sɔɔɔ ani a ye koo dɔ ke walisa k'a ka tɔɔɔ kɔɔɔya.

Yezu tagara tagama n'a ka kalandenw ye loon dɔ la (Matiyo 12:1-2) lafiɲɛlon na (Yahutuw ka lafiɲɛlon). Tileɛ dumuni wagati tun lo ani kongo tun be kalandenw na. U tagara se ɲɔforo dɔ ma min tun labennin lo ka tige. O yɔɔ la, kongotɔ dɔw tun be ɲɔ mɔɔnin foro dɔ filɛra, ani Farisiw jɛnkulu dɔ tun be Yezu ka kalandenw jɛnkulu nin filɛra ani u tun be miirila ko: "Lafiɲɛlon lo. A daganin tɛ ka baara ke lafiɲɛlon na. Aw k'u file koɲuman k'a file n'u be ɲɔ tigera ka dumu. N'u y'o ke, an tagara!" Sisan, Yezu bena mun lo ke do? Yala a bena a janto a ka kalandenw makoya la ani k'a to a juguw b'a kɔɔɔɔ wa? Walima a bena a yɛɛ di adamadenw ka landakow ma ani k'a to a ka cɛɛw be to kɔngɔ la wa? Makari tun bena mun lo ke? O ɲiningali jaabili gwenin lo.

Makaribaga y'a yira ko adamadenw mako be min na, o lo y'a jɛnako fɔɔ ye. Tɛjɛn na, o tun tɛ Ala ka sariya tɛjɛ cogo si la, min tun dira ka mɔɔɔw duga. A tun be sɔɔɔli dɔɔɔn lo kɛ n'o filankafow ka landakow ye minw tun be sariyaw ni doni dɔw laben hali u yɛrɛ tun tɛ se k'u ta. Hinɛ be mɔɔɔw mako wasa ka kɔn adamadenw ka sariyaw n'u ka landakow jɛ.

Diinan min tɛ makari, o ye lakolon ye ani a sanin lo ani a tɛ bɔ Ala fɛ. Mɔɔɔ si min be makari bɔ a ka jɛnamaya kɔɔɔ, o tigi tɛ se k'a fɔ ko a be tugura Yezu kɔ. Ka makari mɔɔɔ la wala ka makari a la, o tɛ koo gwansan ye. Kititigɛyɔɔ la, Krista bena a fɔ hinanbaliw ye ko: " 'Aw danganinw, aw ka bɔ ne kɔɔ, ka taga tasuma banbali kɔɔɔ, min labɛnna jɛnɛ n'a ka mɛlɛkɛw ye. bari kongo tun be ne la, aw ma dumuni di ne ma, minnɔɔɔ tun be ne la, aw ma minni di ne ma. Nne.' O tuma na, olu fana bena a jaabi ko: «Matigi, tuma jumen an y'i ye kongotɔ, walima minnɔɔɔɔ, walima lonan, walima fari lakolon, banabagatɔ, walima kaso la, an ma i dɛmɛ?» O tuma na, a bena u jaabi ko: 'Tɛjɛ na, ne b'a fɔ aw ye ko ni aw m'o kɛ nin mɔɔɔ fitininw dɔ ye, aw m'o kɛ ne ye.'" (Matiyo 25:41-45). Makari ye kerecɛn sɔɔɔ faan dɔ ye min kɔɔɔtanin lo kɔɔɔɔɔ.

"Mɔɔɔ minw be hina mɔɔɔw la, olu dubanin lo, bari u bena makari u la", Yezu ko ten. Hinɛ ye n'an be mɔɔɔ dɔ ka dusukasi lɔn koo jugu dɔ la. Nka, o tɛ ka dimi dɔɔɔn lo mɛn, nka ka koo dɔ kɛ walisa k'a mɔɔɔya ani k'a dɛmɛ. An bɛɛ be dimi ni makoya sɔɔɔ tuma dɔw la. Siga t'a la, an mako be jijali kuma dɔ la wala koo juman dɔ la min be se k'an jija. An lamini mɔɔɔw fana b'o jɔɔɔn lo miiri ani u mako be o kuma juman n'o dɛmɛ na.

Matiyu 5:7 kɔɔɔ, Yezu y'an kalan ko n'an b'an janto tɔɔɔw la ani n'an b'u kanu, Ala bena u sara. An bena "makari sɔɔɔ". Yezu y'a fɔ Matiyo 6:14 kɔɔɔ ko "n'aw be yafa mɔɔɔw ma u ka jurumuw na, aw sankolola Faa fana bena yafa aw ma." Mɔɔɔ min be makari, ale bena duga sɔɔɔ tɛjɛn na. A bena a miiri ko nafa b'a ka jɛnamaya la ani fana a bena la a la ko Ala min be sara di, ale b'a filɛra ni ninsɔɔndiya ye.

YEZU YE AN YE JɛYELE YE HINI KAN .

Mɔɔɔ si tɛ se ka suma ni Yezu ye. A tun be tɛmɛ a ka jɛnamaya kɔɔɔ ni baara nafaman caaman ye nka a tun be wagati sɔɔɔ tuma bɛɛ ka lɔ ani k'a lamini mɔɔɔw mako wasa. Ka mɔɔɔ wɛrɛ dɛmɛ, o tun tɛ wagati tɛjɛni ye Yezu fɛ. Fɛɛn minw tun b'a jɛnako fɔɔ ye, u ni dunɛnamɔɔɔw ta tɛ kelen ye fewu. A jigira ka bɔ kulu kan waajuli barikaman dɔ kɛnin kɔ, a ye banabagatɔ dɔ kunbɛn min ko: «Matigi, n'i sɔɔɔna, i be se ka ne saniya.» Yezu y'a bolo bɔ ka maga a la k'a fɔ a ye ko: «Ne sɔɔɔna, i ka kɛnɛya» (Matiyo 8:3). O koo jɔɔɔn kɛra saan saba ni kɔ kɔɔɔ Krista ka cidenya baara wagati la dugukolo kan.

Komi Yezu tun be to ka delili dɔw jaabi minw man di an ye, an ma deli k'a kalan Bibulu kɔɔɔ ko Yezu ye mɔɔɔ dɔ kunbɛn min be dɛmɛ jini ani a m'u dɛmɛ. To a laban yɛrɛ ra, an bɛ Kirisita ye, min gwengwenna yiri kan Kalivari kuru kan, a satɔ tɔɔɔ ra sonyanikɛla fla cɛ ra. A bolow tun fanin be a yɛrɛ ka gwɛlɛyaw la nka, sonyanikɛla ka delili mɛnni kɔ, a hinɛra kɔɔɔɔɔ. Hali k'a sɔɔɔ ale yɛrɛ tun be tɔɔɔla ani maloya tun be min na, a sera ka yafa sonyanikɛla ma. Nin don

an ka Yesu! A tun b'an filera ni jigi ye, ni jurumun caaman minw kera an Sankolola Faa kan, ani a tun be jigira ka taga nin bogokurunin kogonin nin na ka sigi jurumunkelaw cema i n'a fo ne ni ele, sabu an mako tun b'a ka makari dantan daron na.

O la, an be mun lo miiri o kogow koo la, minw be dunija ka kogow ni jurumun kasa kogow? Komi an b'a lon ko u tena dumuni soko sini ani ko kiti tigetuma na, koo jugu do bu kokona min ka jugu ni saya ye, yala an bena an bolo wuli k'u demewa? Yezu yo lo ke. N'an b'a fe ka Krista ka penamaya ke, an bena an bolo monewo fana ka demewa don.

NEFOLI NEFOLI

An ka kan k'an yere kokoko k'an yere nininga koo bee la ko: «Yesu tun bena mun le ke?» Moko min donna Yezu gasi la wala min ya dulongo koo la, yala a bena yafa o tigi ma wa? Min ya dese, yala a bena sababu were di o tigi ma wa? Moko minw te kalan ke doni doni, yala a tun bena muru u koro wa? Yala a tun bena demewa don walisa ka moko do bo kojugu koro koro wa? Ni bo jaabili lon, o tuma na, i ko ke don!

Ka kere ni Mariki 4:24 ye, ka makari kogow la, o koro ko k'an lamini kogow mako wasa. Hine be tagama tuma bee ni jee yelenin ye ani a be koow ke ni demewa nini kulekan fitinin ye. O be ke an fe loon o loon ani an bena o faamu n'an be son o ma. An be siraw tige ni dimi, hami, siranya ani nisongoya ye. Komi an b'a ye ko koo do be yen min ka ni ka jatemine, an be se ka koo fila lo ke: ka to k'an janto kogokoronin na wala ka gwere a la walisa k'a demewa. An be ni jeyirali dafanin ye Yezu la hine koo la sabu a ka penamaya koro koo bee tun b'a Faa lo yira. Yezu lo ya fo ko: "Aw ka makari kogow la i n'a fo aw Faa min be sankolo la, ale be makari kogow la cogo min na" (Luka 6:36).

Tuma do la, an b'a fe k'an yere jalaki an ka lapinitaw koson k'a fo an yere ye ko an to tigi lon. Luka 10:25-35 koro, Yezu b'an kalan o fere koo la min tun labenna ka kon ka kogow mako kogow la. O ye «Samarikacepuman» ta ko ye. A koro ko Yahutu fila (u fila bee tun ye diinan kogokoro ye) jigira sira kelen kan ni ce joginnin ye nka u ya lapini ka teme yoro were la. U tun be sababu koro ka bo ka demewa don nka u mo ke. Na koro o tun ye penamaya haminankow ye, siranya ye negerifen do je, segen tile baara ko, wala na koro o tun ye kogow ka joronanko don lo ye. O sababu mana ke min o min ye, o kon tun ye "wale si" ye hali bi. Nka, Samarika puman tun bolo degunnin lo, a tun be tagamana ka taga kunkanbaaraw na ka kunkanbaaraw dafa, nka a yo bee bila ka bo ka moko do demewa min mako be demewa na. An ka ni k'an jee jolen to o sababuw kan. Samarikace yo ce ye tuma min na, a gwere la a la sabu a tun b'a fe k'a ye ko moko mako be min na sanni a k'a dogo a la. An fana be sababuw koro tuma bee i n'a fo nin kogon. Min b'an lasun ka koo do ke, o te an ka kalan, an ka setigiya, an ka sigiyoro wala an ka wariko te. O ye dusukun ye min fanin be makari la.

Samarika nin nana ce joginnin fe k'a koro a ma siran ani a ma maloya fana. Minw ka ni ka siran ani ka maloya, olu lo be yeli kera nka u te bo ka demewa don. Egilizi te monasteri ye an be boli ka don min koro penamaya ka koo gwelaw je. Nka, an ye farikolo ye min be baara ke. Samarika tun te siran joli je. A ye fura nin ke ka maga joli yoro la. Kerecen te se ka siran joli je. Moko do, nu nesinna moko do ma min mako be demewa na, u bu yere nininga ko: "Ne bena mun lo koro demewa sara la?" Do ko: «Jigi te yi, ne bena ne ta wagati le cen le.» Nka, hinebagaw be to ka demewa don. Siya, fari kuleri wala diinan te foyi ye. Samarikace puman yo lo ke .

kana a pininga a ka social security nimɔɔ, a ka wari ɔɔɔɔ seɛɛ, a ka baara keɔcogo saba wala a ka bolifen boli seɛɛ pini walisa k'a latige n'a bena lo ka demɛ don wala n'a tɛna. Cɛɛ joginna, o tun ka ni ka ke joona joona ani o lo y'a to a ye demɛ don!

N'i jigira siraba do kan ani i ye mɔɔ do ye min mandimina kosɔɛ ɔɔɔɔma lɛɛ kelen tuma na, i bena mun lo ke do? N'an be makari, farati b'o la tuma doɔ la. Sonyanikelaw, minw tun dogonin be kabakuru min be tugu o ko, u tun be se k'o Samarika keɛ nka a ka makari n'a ka makari tun ka bon ni faratiw ye. Yezu ka makari n'a ka makari tun ka bon cogo di tuma min na a tagara o kuruwa jugu ni maloyako kan walisa k'an kisi an ka hakilimaya joliw ma minw be mɔɔ faga?

Laada ko do be yen min b'a fo ko muso do tun be jama cɛma, min tun be makari Yezu la k'a to a be tagamana kuruwa sira kan min tun be mɔɔ koɔɔ, a ye fanikolon ta k'a na ja. O muso ka tagamasije ma ban a ka koɔɔ la nka Krista dusu tun ka di fo a y'a na tagamasije to o fanikolon kan. O maana ye ntalen koɔ lo ye, nka tije lo ko an be numanya wala makari wale o numanya ke ko ye, Matigi kosɔ, o be ko to an niin na fo abada ani tuma caaman na, an ye mɔɔ minw demɛ, o be to u niin na. An be b'a lo ko, n'an be mɔɔ ka koɔ n'u makoyakow file, an ka ni ka nafolo minw di, a be komi u te foyi ye. Tuma do la, an be se ka min fo, o ye ka teriya kuma ani ka makari a la. An cɛma, jon le bena a ja gbeɛya ka ban hali o ra?

Luka ka Kibaru Duman b'a fo ko tuma min na Kirisita tun be Zetisemane nankɔ ra, a tun be ko ra fo ka taga se a ma, i n'a fo joli, «meleke do ko sankolo ra k'a ye ye yira a ra, k'a dususaalo» (Luka 22:43). O meleke m'a ka sinjasiɛ wala a ka saya yeɛma, ani a m'a ka desizo yeɛma ka taga na. A ka naniya min tun b'a la ka sa kuruwa kan walisa ka se k'an ka jurumuw ko an kan, o tora sen na ani a sara saya jugu la tije na. Yala a be se ka ke ko meleke y'o dususaalo ni jiali min ke, o ye wagati tije ni lo ye wa? Yala Yezu sara kuruwa kan gwansan walisa k'a ka makari yira siya jurumuw la wa? Tije lo, o te! A te gwansan ye abada n'an be makari mɔɔ koɔɔnin, makodonbaga, siranya walima mɔɔ tununin na.

Loon do ko joona, n' tun siginin be boon ko n' teri do ka soo, baji do kan, Kentucky mara la. N' tun be o wagati diyabara tuma min na, n' y'a miiri n' ye ko ko: "Nin be ka ni kosɔɛ: fije ka ni ani a be pɛɛɛ. Baji bele be i n'a fo filerifeɛ, koɔɔ mankan be i n'a fo sinfoɛni, yiriw be binkenɛmanw ye ani u be nɛɛmuguman, hali kongokolon ka bon min be ni feerenw dannin ye ko be la. sigilan min kan ne lafiyanin lo. N' be se ka kuma n' Danbaga fe n' dusukun n'n' hakili la, o ka ni."

O ko, nin wulunin koɔnin banabagato min koɔnin be koɔti ma, ale nana ka lo n' na. "N b'a lo a b'a fe min na - kanuya. A b'a fe mɔɔ k'a koɔ ani ka maga a la. A b'a fe tije na ka sigi n' kunkolo la, nka a be ni saan 13 ye, a be fiyentya la ani a be tulogweren ye, a be banabagato ani a kasa be i n'a fo saya min be gwan. A kasa be i n'a fo sira-faga - ani n t'a fe a ka maga n' na. b'a fe ka maga a ra.» O wuludennin ko kasadiman tun be sira-faga la ko ka koɔni ke ka la sira cɛmance la.

Yezu b'a janto adamadenw ka sira fagali la. Possums te minw tun be petenin lo siraba kan ani kongokolonw tun b'a lamini na k'u ye sege sege ka don feti la u na. Hali kongokolon min tun be se ka ke i ka konjaki ko, k'a tige ani k'a siri ni papiye ye min be se ka ke dumuni ye loon nataw la, n'a ko mobilu tun ma se a fe fo.

NEFDLI 6NAN

YESU: MIN SANIYANIN (Matiyu 5:8) .

SANIYA: O YE MUNU YE?

Mɔɔɔ caaman be ni miiriya tilenbaliw ye ka ke limaniyabaga ye. O mɔɔɔ ɔɔɔɔɔ ɔɔ y'a ɔɔninga n'a ye lanabaga ye, a y'a jaabi ko: "ɔɔnhɔɔ, ne ye lanabaga ye bari n' te ɔɔɔɔ min, n' te sigareti min, n' te ɔɔɔn ke, n' te tulon ke." Min tun ɔɔɔɔtanin lo a fe, o tun ye koo minw bali, nka Krista ka sariya tun be sinsin tuma beɛ i ka koow n'i yeɛ ɔɔɔɔnakow lo kan ka te me i ka koow kan. Min b'i dusukun na, i ka jogo ka ɔɔi ka ke o lo ye ani o bena ke ten. Mɔɔɔ yeɛ ka jogow, minw be mɔɔɔ ɔɔɔɔnakow la, u nafa ka bon cogo min na, o b'a yira kuma nin na min ka teli ka fɔ:

«Aw ye miiriyaw dan, aw bena aw ta kewalew suman tige.

Kewalew dan ani i bena i ka delinankow suman ɔɔɔɔ.

I ka delinankow dan ani i bena i ka jogo suman ɔɔɔɔ.

Aw ye jogo dan ani aw bena aw ka sinjinasigi ɔɔɔɔ."

Tijen na, o beɛ be damine ni miiriyaw ye. «Sabu mɔɔɔ be miiri cogo min na a jusukun na, a be ten le.» (Talenw 23:7). Kewalew lo te koo ɔɔɔɔtanin ye ka te me feɛn beɛ kan. Tije na, i ka kewalew ɔɔɔɔtanin lo, nka tijen ye nin ye: "Mɔɔɔɔɔnuman be koɔnuman bɔ a dusukun nafolo ɔɔnuman na, mɔɔɔɔɔjugu be juguman bɔ a dusukun nafolo jugu la. Sabu a daa be min fɔ, o lo fanin be a dusukun na" (Luka 6:45). Alako yiriwali ka kan ka sinsin mɔɔɔ ɔɔɔɔnakow lo kan tuma beɛ; o ɔɔɔ ye jusukun ye.

Minw dusukun saniyanin lo, olu dagamunin lo, bari u bena Ala ye." Yezu ye kuma min fɔ Matiyo 5:8 ɔɔɔɔ, o be ni faan fila ye: jogo ɔɔnuman ani ɔɔɔɔɔɔɔ. Daje min bayelemana yan ko "saniya" ye Gerekikan kumaden ye .*katarcsi*, min jefɔra ko a saniyanin lo, a saniyanin lo, a ɔɔɔɔɔɔn te, a ma ɔɔɔɔ, a ɔɔɔɔ gwɛnin lo, a tilennin lo ani koo jugu si te yen. Yezu y'a fɔ Matiyo 15:19 ɔɔɔɔ, ko " ... miiriya juguw be ɔɔ mɔɔɔ dusukun na, mɔɔɔɔfaga, kakalaya, kakalaya, sonyali, ngalon seereya, Ala ɔɔɔɔ tijeni. Olu le be mɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔɔ."

Nɔɔɔ ye ka muso file ni nege juguw ye (Matiyo 5:28) k'a ɔɔɔɔ saniya ye o ɔɔɔɔɔ ye.

Sanuya ɔɔɔ ko ka ke ni ɔɔɔɔɔɔɔ ye. Hali kumaden "sincere" ɔɔɔɔ latenkan kumadenw na minw ɔɔɔ ko "sans wax". O be kuma landa ɔɔɔ ɔɔ koo la min tun be ke ka loɔniya baara ɔɔ ka fijew dogo ni siranɛge ye, k'a ɔɔni ka sanbaga lafili. Feɛn ɔɔnuman ɔɔ tun be yen, siran te min na; o ɔɔɔ, tijen na, o ɔɔɔ ko a tun be 100% wala ɔɔɔɔ tun te a la. I n'a fɔ lii saniyanin wala ɔɔɔɔ saniyanin, min be bije ɔɔɔ, o lo sebenin be a kan. Yezu ye filankafow jaabi kosɔbe sabu u tun be "i n'a fɔ .

kaburu minw gwera, u kenemayƙƙo ce ka ni, nka u kƙoƙƙoƙƙo fanin be mƙƙo saninw kolow ni mƙƙo sifa beɛ la." ani "u kenemayƙƙo be komi mƙƙo tilenninw lo, nka u kƙoƙƙoƙƙo fanin be filankafoya ni sariya tijneni na" (Matiyo 23:27). "Matigi t'a ye i n'a fɔ mƙƙo . sabu adamaden be kenemayƙƙo le file, nka Matigi Ala be a dusukun le file." (1 Samuyeli 16:7). A janya, a fasa fanga, a ka seko, a ka ceɓa, a ka fani te min b'a yira ko mƙƙo ye mƙƙo ye. Dusukun lo. Yala an be se ka ke mƙƙo dusukun saniyanin ye wa?

YESU YE AN YE NEYELI YE SANIYAKO LA .

Krista ka jɓnamaya dafanin ani saniyanin tun b'a yira ko an fana be se ka saniya. A tun be balo farisogo ka jɓnamaya la nka a m'a yere di farisogo nege mƙƙoƙƙinw ma. A ma jurumu ke abada. A tun te muso file abada ni njaniya mƙƙoƙƙin ye. A ma ngalon tige abada.

Minw tugura a ƙo, u si ma sigasiga a ka kewalew la abada. A juguw y'a jalaki ko a be Ala tƙƙo tijne sabu a ko ale ni Faa ye kelen ye. A juguw tun b'a jinina tuma beɛ k'a mine sƙƙo di la nka u m'o ke abada. Sijne kelen te! A tun be ni tƙƙo ni kƙoƙƙoƙƙo ye nka a ma dese abada. A tun be se k'a fɔ ko: "Ne le ye diɓe yeelen ye. Ni mƙƙo min tugura ne ƙo, o tigi tɛna tagama dibi ra" (Yuhana 8:12). A y'u jininga ko: "Aw ceɓa, jƙn le be ne jalaki ko ne ye jurumu ke?" (Zan 8:46) ani o jaabili tun ye kumabali dƙƙo lo ye. Tuma min na a ka Ciden sugandininw dƙ ye wari ta ka Yezu janfa, a tun be se ka kunnafoni nafaman min di Yezu juguw ma, o tun ye a tun bena taga delili ke yƙƙo min na. Yezu tun be cogo min na ani a tun b'a fɔra ko ale ye min ye, o lo tun be yen tigitigi.

Krista tun te ni njaniya dogonin wala yerɛsaraka miiriya si ye. A tun te mƙƙoƙƙo bonya walisa ka tugubagaw sƙƙo wala k'a ka cidenya baara mƙƙoƙƙo. A ka tijnen foli y'a sƙƙo gweleya nka Farizijew fe, a tun be tijnen fɔ hali k'a sƙƙo o tun man di u ye. Pilati fe, min tun be ni see ye k'a faga wala k'a hƙƙoƙƙo, a sƙƙo a ma ko ale lo ye masace ye ani ko fanga beɛ b'ale bolo. A tun be mƙƙoƙƙo hakili sama, nka a tun be mƙƙoƙƙo demena minke, o ye ko a tun be makari u la. Farizijew tun be warigwe di fantan ma nka u y'u yere ka bugƙo fɔ dƙƙo walisa ka beɛ hakili sama. Yezu ye banabagatƙo keneya ani ka suuw kunu ani k'a fɔ u ye k'u kana o fɔ mƙƙo si ye. O ye danfara ye de! Yezu ye neyirali dafanin di an ma sƙƙo, saniya, senuya ani majigilenya koo la. «I ka dusukun saniyanin dan ne kƙo, Ala!» (Zaburuw 51:10). Ani, an k'a fɔ tugun ko: «Krista ka jɓnamaya ka ke ne fana ka jɓnamaya ye!»

NEFOLI NEFOLI

Yezu ka kalan nin b'a yira an na ko an be koo o koo ke, an ka ni ka ke ni njaniya saniyaninw ye. N'an be koo juman dƙ ke nka an dusukun lo, an b'o ke sabu an b'a fe mƙƙoƙƙo k'an tando, an bena ke i n'a fɔ Yezu ka wagati la Farizijew. U tun be saraka di fantanw ma, ka delili janw ke ani ka sunƙoƙo yere nka u tun b'o beɛ ke walisa mƙƙoƙƙo k'u ye. Pol y'a seɓe 1 Korentikaw 13 kƙo ko mƙƙo minw y'u ka nafolo feere k'u di fantanw ma, ani k'u farikolo yere di walisa k'u jeni nka njaniya juman (kanu) te min na, o tun te foyi ye. An k'an janto baara jumanw na, nka Ala ni tƙƙo kanuya lo b'an lasun k'o ke.

An k'a to an hakili la fana ko an minw ye kerecenw ye, an ye yeelen ye duniya kƙo. Duniya be se ka bƙo jogo jumanw ka yƙƙo min na, o ye ko kerecenw ka sira jumanba dƙ yira min ka fisa n'o ye. Ni danfara si te duniya ni an ce, o kƙo ko an be .

dijne mɔɔw. N'an be gafew ni zurunali kelenw kalan, ka filimu kelenw file, ka fani kelenw don, ka tulonkecogo kelenw fɔ ani ka tulonkecogo kelenw ke i n'a fɔ mɔɔw minw be tagama dibi la, an te saniya Ala jɛɛ kɔɔ.

Sariya puman min b'an demɛ tuma bɛɛ ka desizɔn pumanw ta, o ye k'an yɛɛ pininga ko: "Yezu tun bena mun lo ke ne na?" O piningali mɔɔw be yen an be se ka min ke walisa k'an demɛ an ka to an dusukun saniyanin na: "Yala a bena maloya ne la ni Yezu ye n' ka kewalew, n' ka miiriyaw ani n' ka lapinitaw lɔn wa?" Tijen lo ko Yezu b'an ka miiriyaw n'an ka saniya lɔn ka ban. An ka ni k'a to an hakili la dɔɔn ko a b'o lo kera ani an ka ni k'a jini k'an koo diya a ye. «Danfen si te dogo a ja kɔɔ, nka fen bɛɛ lakolon lo, a dayelenin lo a ja kɔɔ, an ka kan ka min jate» (Eburuw 4:13). Minw jusukun saninyanin lo, olugu ta pana, sabu o bena Ala ye.

Fɛɛn min b'an bali ka dusukun saniya, o ye jurumu ye, kɛɛnkeɛɛniya la, jurumu dogonin (Zaburuw 32:3). An ka ni ka jurumu kunben ni kɔɔwɛ ye ani k'a bɔ an ka jɛnamaya kɔɔ. O kama, mɔɔw caaman be siranna kɔɔw ka miiriya jɛ minkɛ, u be ban ka sɔn a ma ko jurumu b'u dusukun na, o kama u b'u ka jɛnamaya ke ka kɛɛ ke ani k'a ke i n'a fɔ u te mɔɔw ye. An be jii saniyanin, kɔɔn saniyanin wala lii saniyanin walepuman lɔn. U be min yira ani u b'a fɔ k'o lo, u ye 100% ye. O kelen lo ni mɔɔw dusukun saniyanin ye. N'a kɔɔ an y'a ye ko Ala dɔ be yen min b'an dusukunw sɛsɛsɛɛ ani a b'an kɔɔnakow lɔn, nka mun lo b'a to an be siran kɔɔbɛ ka ke mɔɔw dafanin ye an lamini mɔɔw jɛɛ na? Yala siranya lo ko, ni kɔɔw tun b'an lɔn tijen na i n'a fɔ an be cogo min na, u bena an lɔɔɔ, k'an lɔɔɔ, k'an lɔɔɔɔ ani k'an ban wa? O siranyaw lo tun be farisiw ni filankafoya dusukunw lawuli Yezu ka wagati la. Yala tuma dɔw la, i t'a fɛ ka saniya i kɔɔna na fɔ i kana maloya k'a kɔɔ mɔɔw si ani bɛɛ k'i lɔn i ko i be cogo min na tigitigi wa? O tun bena ke lafiya ye dɛ! "I ka dusukun saniyanin dan ne kɔɔ, Ala. A to ne ka ke i n'a fɔ ele ne ta siraw bɛɛ ra." (Zaburuw 51:10).

YERESEGESEGE:

I ka piningali nunu jaabi walisa k'i yɛɛ ka saniya hake suma:

1. Mɔɔw min dusukun saniyanin lo, e be mun lo miiri o tigi koo la?
2. Yala i bena maloya n'i teriw b'i ka miiriyaw lɔn wa?
3. Yala i be tagamana Ala ka yeelen kɔɔ wa?
4. Yala i bena maloya ni balimaw b'a lɔn i be gafe minw kalan wala i be filimu minw file wa?
5. Yala tulonkefen minw man ni wala minw be mɔɔw lasun ka koo ke, olu ka di i ye wa?
6. Yala i b'i yɛɛ jati mɔɔw kɔɔwɛ ye wa?
7. Yala i be se k'a fɔ ko i be koo jugu kɔɔniya wa?
8. Yala i be ngalon tige mɔɔw la walisa u kana u dusu tijɛ wa?
9. E ka miiri la, yala a ka ni ka fani don min be mɔɔw lasun ka cenimusoko ke walisa mɔɔw k'i farikolo sama wa?
10. Yala i be koo pumanw ke walisa mɔɔw k'i ye wa?

NEFDLI 7NAN

YEZU: NEFDLI NEMOJO (Matiyu 5:9).

NEFDLI: O YE MUNU YE?

Saan caaman kɔkɔ, lolo belebele dɔ tun be Betilehemu ka wololonfeti Egilizi sanfe. Loon dɔ la, saan 1800 wagati la, Dɔɔmu Katoliki Egilizi min tun be boon yɔkɔ dɔ tilan ni Grekiw ka Dɔɔmu ka Egilizi dɔ ye, o y'a latige ka warigwe lolo jigi k'u yere ka lolo don a kɔ na. Nka Grekiw ka Dɔɔmu Dɔtodoksi Egilizi ma sɔn k'u demɛ. Grekiw ka Dɔɔmu ka Egilizi tun be demɛ donna Irisi jamana fe ani Faransi tun be Dɔɔmu Katoliki Egilizi demena, nka Tiriki lo tun be Palesitini marala tɔnen na o wagati la. Tuma min na Turki tun be Dɔɔmu Katoliki Egilizi fan fe, Irisi jamana y'a fɔ ko a bena kele ke ni Turki ye. O yɔkɔnin bɛɛ, Faransi ni Angletɛri ye jɛnɔkɔnya ke ni Turki ye ani u ye kele min ke tariki b'o weele ko Kirime kele. A kɛra saan saba ni kɔ kɔkɔ, k'a ta saan 1853 la ka taga se saan 1856. O kele bannin kɔ, lolo jigira.

Yala a tɛ yeɛko ye k'a ye ko Hɛɛɛ Masace woloyɔkɔ yere la, kele ni kele tun be yen tuma bɛɛ wa? Ni telewisɔn ka kamera b'an ta ka taga Betilehemu Noweli wagati la, an bena sɔkɔdasiw ye minw be ni keɛkɛminanw ye ani u be jamaba filera minw be lajenna ka Hɛɛɛ Masace bato.

A fɔra ko adamadenw ka tariki bɛɛ la, tariki minw sɛbera, u kemɛ o kemɛ na, u 8 tɛ se ka fɔ ko hɛɛɛ wagati lo. Saan kemɛkulu 32 tɛmeninw na, hɛɛɛ ma se saan 300 ma. Tariku sɛɛɛbagaw b'a fɔ an ye ko saan 300 tɛmeninw na, kele 286 lo kɛra Erɔpu jamanaw dɔkɔn na.

Saan kemɛkulu 20nan na, nɛgerido benna Erɔpu kɔkɔn fan fe. Kabi saan caaman, a tun be komi u tun be hɛɛɛ la u ni jɔkɔn cɛ. Nka, sisan, u bɔra Soviyetikiw ka mara kɔkɔ min tun b'u marala, siya sifa caaman kɔsegira u ka dusu gwan n'u ka juguya kɔkɔ ma ani jɔkɔnfaga daminena kokura. Tɔne lo, adamadenw, u yere ma, u tɛ ben jɔkɔn ma kɔnuman. An ka kititigesow fanin be mɔkɔ minw na, u tɛ se ka ben, o kama u be taga kititigeso la ka mɔkɔ dɔ jini min bena benbaliyakow jɛnabɔ u ni jɔkɔn cɛ. An be kele ke ani an be sɔkɔli ke. An be jɔkɔn kɔkɔfɔ. An be jɔkɔn tɔne. An kelen, a ka gwɛɛ an ma ka ben ani hɛɛɛ la an ni jɔkɔn cɛ.

Epictetus min tun ye filozofikɛla ye saan kemɛkulu fɔkɔ la, ale y'a sɛɛɛ ka jɛsin .

Dɔɔmukaw-Dɔɔmu hɛɛɛ min tun be jamana siwilizasiyɔn kɔkɔ o wagati la ani Sezari tun b'a yere bonya min kan - "Hali ni masace be se ka hɛɛɛ di ka bɔ kele la dugukolo kan ani baji kan, a tɛ se ka hɛɛɛ di ka bɔ nege juguw, dusukasi ani jangoya la.

Mɔkɔ fanba fe, hɛɛɛ ye "keɛɛbaliya" dɔkɔn lo ye. Ni keɛw tɛ yen, an b'a fɔ ko dijɛ hɛɛɛ ra; walama n'an tɛ kele la n'an sigijɔkɔnw ye, an be sigijɔkɔnw ka hɛɛɛ sɔkɔ. Nka hɛɛɛ min be sɔkɔ sɛbeninw na, o tɛ dan o ma. Layidu kura kɔkɔ, hɛɛɛ ye *.shalom*umin kɔkɔ ye ko "jɛnamaya dafanin, dafanin, ben." Layidu kura kɔkɔ, Gerekan kumaden min kɔkɔ ko hɛɛɛ, o ye *.Eiren*kɔkɔ ko "kɔkɔna

h  r  ." N'an y'u b   fara      kan, h  r   be se ka   f  i n'a   "   na h  r  , hali ni kenema   gamini walima balawo be yen." Ka h  r   s  , o ye ka ben ni Ala, y r  ani m   w r w ye.

A    tanin lo an k'a  n ko h  r   min be Bibulu   , o    ko benkan. O t  marifaci dabila d  n kofli ye, nka a be s  dasiw  n ka k  kelen ye. O t  d  n ka k  k  denmisenw  f , nka k'a damin  ka    n kanu. O t  ka daa tugu d  n walisa ka mankanw datugu sira kan, nka i ka    na lafiya s   i hakili la min be to hali n'i lamininin lo ni   gamini ye. H  r   s   be s   ni teriya be sigi tugun i ni Ala c , m   w r w c  ani i y r  c .

H  r   s   be s   d  n ni kanuya be  niya  n ta. H  r   sigibaga ye m   ye min b'a  ni ka  niya ni k l w  n ta ka kanuya ni benkelenya sigi sen kan.

YEZU YE AN YE  EYELI YE H r   EM   LA .

Zurunali minw be  n loon o loon, u fanba be kuma k l w, kojugu , fariyakow ani  niya koo la. O   gamini ni s   n c ma, yala a be se ka k  ko lafi y  d  be yen dugukolo kan yan, h  r  ni h  r , lafiya, alijene y r  y r  be yen wa? O y     n be yen ti n na ani min ka fisa n'o b   ye, b   be se k'o y    . O y  be Krista la ani min ye o h  r  dan, o ye Yezu y r  lo ye. Ti n na, Yezu lo y'an ka h  r  ye. Nin k l bolu   , k l  be min   , Ala y'a y r  ka ciden ci, min be ye, min ye "h  r  ye dugukolo kan,  umanya m  w ye."

Ezayi ye kiraya k  Yezu koo la ko: "Den wolola an ye, Dence dira an ma, kuntigiya bena k  a kamankun kan. A t  w bena weele ko Kabako, Ladilik la, Ala Sebagayatigi, Faa Banbali, H  r  Masace. k'a laben, k'a sabati ni tilenninya ni terenninya ye, k'a ta o wagati ra,   ka taga a bila   abada, Matigi Ala ta kiseya bena o k ." (Esayi 9:6, 7).

O b'an dem  ka Ala ka la ninitaba faamu, min ye ka h  r  sigi adamadenw c  yan dugukolo kan. Ala ka la ninita tun be weele ko "Gundo" ani "Ala ka la ninita banbali". O ye ka m  w sifa b   lajen    n f  h  r , kanuya ani tilenninya masaya   , Yezu Krista Masace barika la. Ezayi 11:1-10 y'o masaya kof  saan 650 ka  n a sigili  . A ye tagamasin  kumadenw  : "... Wulu fana bena sigi ni sagaden ye... misi ni kongokolon bena kungo   , u denw bena la    n f ... U t na m  w   , u t na m  w si halaki ne ka kulu senuman b   kan, bari dugukolo bena fa Masaba ka  nniya la ani k'a datugu i n'a   jii b'a f  cogo min na ".    n dumu, o be y l ma ka k  f enw ye minw t  m  w   , minw be    n kanu. Yala i b'a yera cogo min na h  r  s   be s   ni m  w be Matigi  n d  n wa? O y    la, "Yezu, H  r  Masa" be don, o le kos n a ka  i an ka Krista n'a ka  enamaya  n.

Ef zikaw 2:11-16 b'a yira cogo min na Yezu ye h  retigiba ye. Juguya min tun be Yahutuw ni siya w r  m  w c  ka k  farikolo kelen ye, a ye o y   n kalan cogo min na, i k'o kalan. Yezu ye  n min to o juguw kan, o tun be m  w kabakoya. M  w minw ka seko n'a  nko, u ka kaan, u ka siya, u ka diinan, u ka landakow, n'a    n t  kelen ye, minw ka tariki tun fanin be k l w la saan kem kulu caaman    k  k  - Yezu y'a to u k ra balima kanulenw ye. A tun be baara k  ni minan min ye ka h  r  sigi, o tun ye Kalivari kuruwa ye. O yelifen   , Yezu be tagamana .

kongokolon ƙɔƙɔ. A ɲɛfɛ, fɛɛn bɛɛ sara ani u be nɛrɛmuguman. Nka a be tagama ani a be tɛmɛ yɔɔ o yɔɔ, a be kanuya, hɛɛɛ ani bɛn to yen. Saheli be ɲɛnamaya sɔɔ ani a be yeɛma ka kɛ nankoyɔɔ ɛɲumanba ye: ƙɔƙɔw be dɔnkili la, feerenw be falen, jii be bɔ ani kongokolon binkɛnɛmanw be yen. Tɪɲɛn na, Yezu y'o lo kɛ tigitigi, nka Alako ta fan fɛ.

Yezu ye jurumunkela jugu mine, ka maga banabagatɔ juguba la, ka kakalamuso min ka jugu ni bɛɛ ye, a y'o saniya, ka mɔɔ sifa bɛɛ mine ani k'u fara ɲɔɲɔn kan ka kɛ Ala ka denbaya ɛɲumanba kelen ye. A ye wari caaman sara nka a tun b'a jati ko a ka baara min ye hɛɛɛ sigibaga ye, o lo tun ka ɲi ka kɛ a ɲɛnako fɔɔ ye.

NEFOLI NEFOLI

Hɛɛɛtigi ka baara ye ka bɛn ni Ala ye, ni adamaden tɔw ye, ani n'u yɛɛ ye. Tuma min na Yezu y'o kumaw fɔ, duniɲa mɔɔw tilanna. Siya dɔ tun be siya wɛrɛw ƙɔɲiya, siya dɔ tun be siya wɛrɛw ƙɔɲiya ani diinan dɔ ka mɔɔw tun be diinan wɛrɛw ƙɔɲiya. O ɲɛyirali dɔ ye dusukunnakow ye minw be Yahutuɔw ni siya wɛrɛ mɔɔw ɛɛ. Yahutu ɛɛ ye Ala barikada sabu a tun tɛ siya wɛrɛ mɔɔw ye, a tun tɛ jɔɲɔn ye ani a tun tɛ muso ye. A tun be Samarikaw mafɲɛya fɔɔ a tun be kilometɛɛ caaman tagama ka bɔ a ka sira kan walisa a kana ɲɔɲɔn sɔɔ.

Bi, o ye farafinw ni farafinw, nafolotigiw ni fantanw, kalanbagaw ni kalanbaliw, worodugu ni worodugu, sosiyalisimu ni kapitalisimu, hɔɲɔɲɔnya ni ƙɔnsɛrvatiwu, silamɛw ni yahutuɔw ye. Adamadenw cogoya ma yeɛma. Kerecɛnw ka kan ka kɛ hɛɛɛ baarakɛminanw ye, ka baara kɛ Ala ka lapinita ye ka hɛɛɛ sigi mɔɔw bɛɛ ɛɛ. A fɔ man di nka, mɔɔw dɔw b'u yɛɛ weele ko kerecɛnw, sanni u ka hɛɛɛ sigi, u ka teli ka bɛnbaliyakow ni bɛnbaliya don mɔɔw ni ɲɔɲɔn ɛɛ. An bɛɛ ka kan ka maloya nin koo nin na min be Krista ka masaya yiriwali sɔɔ ƙɔsɔbɛ. An k'an ka ɲɛnamaya bɛɛ kɛ hɛɛɛko lo ye. O la, an bɛna kɛ Ala deenw ye.

Suu min na Zuda y'a janfa, tuma min na Yezu ye Faa deli a ka kalandenw nafa kama, a y'a ɲininga ko: "I n'a fɔ e Faa be ne la cogo min na, ne fana be i la cogo min na, u bɛɛ ka kɛ kelen ye an fɛ, waasa diɲɛ ka la a la ko ele lo ye ne ci" (Yuhana 17:21). O bɛɛ n'a ta, bi, ni lannabaliw be diinan caaman filɛra, u kelen kelen bɛɛ b'a fɔra k'u be tugura Yezu ƙɔ, o tɛ bari an na k'a ye ko mɔɔw caaman t'u janto k'u ka cikan lamɛn. O dusukasiko nin yɛɛ sera yɔɔ min na, o ye kunntan ye "kerecɛnw" ka "kerecɛnw" fagali tariki ƙɔƙɔ. Nin ka ban! Hɛɛɛ sigibaga be hɛɛɛ kɛɛ, k'a lafasa ani k'a latanga, a t'a to mɔɔw be ɲɔɲɔn tilan. Hɛɛɛ sigi baara dira Krista ƙɔmɔɔw ma; o ƙɔƙɔ, ka bɛn don mɔɔw ni ɲɔɲɔn ɛɛ. "Sisan, fɛɛn bɛɛ bɔra Ala le la, ale lo y'an bɛn n'a yɛɛ ye Yezu Krista barika la, ani a ye bɛnko baara kalifa an ma, o ƙɔƙɔ ko Ala tun be diɲɛ bɛɛ bɛn n'a yɛɛ ye Krista barika la, a m'u ka jurumuɔw jati u ye, a ye bɛnkan kuma kalifa an ma. aw ye bɛn ni Ala ye Kirisita ƙɔsɔn, sabu min tun ma jurumun si kɛ, Ala ka o tigi kɛ jurumun ye an ƙɔsɔn, janko an ye kɛ Ala ta terenninya ye ale sababu ra» (2 Korɛntikaw 5:18-20).

Ka kɛ hɛɛɛtigi ye, o ƙɔƙɔ ko ka kibaro diiman fɔ, ka Ala ka kanuya kibaro diiman fɔ ani ka jurumuɔw yafa Yezu Krista ka saraka sababu la. Denbaya ƙɔƙɔ kɛɛw, siyawoloma kɛɛw fura,

ani jamanadenw ka kele ye kibaro diiman ye. Mɔɔɔ fila be jɛnɔɔɔɔɔɔɔɔɔ ke ni Ala ye dɔɔɔ n'ɔ be jɛnɔɔɔɔɔɔɔɔɔ la ni nɔɔɔ ye. Hɛɛɛ tɛ sɔɔɔ politiki jɛnkuluw, sɔɔɔ, jamana ka darapo wala jamanaw ka jɛnkuluba sababu fɛ. Yezu lo be hɛɛɛ lase mɔɔɔ ma (Zan 14:27). Yezu be hɛɛɛ min di, an ka baara ye k'ɔ jɛnsɛn. Nin ye baara ye an bɛɛ fɛ.

I n'a fɔ Yezu y'a yɛɛ ka jɛnamaya di hɛɛɛko ma cogo min na, an fana ka ni k'an ka jɛnamaya di hɛɛɛko ma dijɛ kɔɔ, nka hɛɛɛ min ye tijɛn ye ani min be to abada, mɔɔɔ be bɛn ni Ala ye Yezu Krista sababu la.

YERESEGESEGE:

I ka jiningali nunu jaabi walisa k'a lɔn i be se ka hɛɛɛ sɔɔɔ cogo min na: 1.

Yala i be hɛɛɛ la ni Ala ye wa?

2. Yala i be hɛɛɛ la n'i yɛɛ ye wa?

3. Yala i be hɛɛɛ la n'i sigijɔɔɔ ye wa?

4. Yala i b'i seen don diinanw ka tilanyɔɔɔ dɔ la wala i b'a lawuli wa?

5. Yala i ye kibaro diiman fɔ mɔɔɔ dɔ ye kɔsa la wa?

6. Yala a ka di i ye k'a ye ko mɔɔɔ be kele kɛra wa?

7. Ni mɔɔɔ dɔ diminin lo i kɔɔ, yala i be kuma n'a ye walisa k'a jini k'ɔ gwɛɛɛ jɛnabɔ wa?

8. N'i b'a jɛnina ka mɔɔɔ dɛmɛ minw be kele la, yala i be Krista kofɔ u ye wa?

9. Yala i b'i yɛɛ bɔ a la ka gwɛɛɛ jɛnabɔ wa?

10. Yala i delila ka mɔɔɔ dɔ dɛmɛ a ka hɛɛɛ sɔɔɔ min be sɔɔɔ Krista fɛ wa?

NEFDLI 8NAN

YEZU: KANTIGIW (Matiyo 5:10).

KANTIGIYA: O YE MUNU YE?

Mɔɔɔ ka jogo tigitigi be ye ka gwɛ n'a tigi be gwɛɛɛ la a ka jɛnamaya kɔɔ. Ni koo bɛɛ ka di ani nɔɔɔman lo, ni dimi, neni ani joginni tɛ yɛn, a man gwɛɛ kɔsɔɔɔ ka ke mɔɔɔ juman ye ani ka jumanya ke, ka mɔɔɔ ani ka sɔɔ mɔɔɔ ma. Nka tɔɔɔ, dimiw, banaw, kɔɔɔliw ani banbagatɔɔ cɛma, cɛɛ ka jɛɛɛn w be bɔ kɛnɛ kan. O wagatiw lo la dɔɔ be bɔ i n'a fɔ yeelen dibi kɔɔ ani dɔɔ be don o dibi kɔɔ kɔɔ. O wagatiw lo la dɔɔ be fari faga ani dɔɔ be to ka taga jɛ.

N'i ye fɛɛn bɛɛ to yɛn ka tugu Yezu kɔ, k'a jini ka tɔɔ dɛmɛ dɔɔɔ ani k'i yɛɛ di Ala ma pewu, nka o kɔ, i ye bɔɔba dɔ sɔɔ, i be se k'a miiri ko: "Nafa juman lo be Ala baara la? Yala nafa b'a la k'a jini ka ke mɔɔɔ juman ye wa?" walima "Ne ka jɛnamaya tun ka fisa sanni n' k'a di Ala ma." Nka, mun lo b'i bɔɔ n'i be sɔɔ o miiriyaw ma? O ye nin dɔɔɔ lo ye: I limaniyanin tɛ wala i jigi tɛ Ala n'a ka layiduw kan. Tijɛn lo ko Ala ma rose nanko layidu di an ma abada. Nka, a ye layidu dɔɔɔ lo ta ko a bena to n'an ye tuma bɛɛ walisa ka fanga di an ma ani ko n'an tora kantigiya la fɔ ka taga se saya ma, an bena sara sɔɔ min ka bon n'an ka siko ye. Nka kantigiya lo be jini ka sɔɔ ka .

o sara. An ka ni ka ke ni jogo min ye an ka nemanaya kach, o ye ka kantigiya ke Ala ye, Krista ye ani an yere ka lannakow ye.

"Mog minw be taw la tilenninya koson, olu dagamunin lo, bari sankolo masaya ye olu ta ye. Ni u b'aw neni, k'aw taw, ka kojugu sifa be fa aw kan ne taw koson, aw ka nisondiya, aw ka nisondiya kosobe, bari aw ka sara ka bon sankolo la, bari u tun be tawla o cogo la." 5:10 kach). Nemanaya kecogo min be ye yan, mog be taw minw mine ni nisondiya ye, o ye kantigiya wala limaniya ye Ala ka layiduw koo la.

YEZU YE AN YE NEYELI YE KANTIMANYA KAN

Yezu Krista ye nejirali numan ye an fe kantigiya koo la. Sutana ya ka bife tasumamanba fili Yezu ma. A juguw ya pini k'a faga. Diinan kuntigiw ye ngalon tige a kan. A yere ta mogkow banna a ra. A tun be se k'a fa yere ko: «Dingew be kongowuluw fe, kach ka boonw be yen, nga Mog Dence te se k'a kuun layon taw.» Ezayi 53:1-12 ka kumaw b'a ka taw taw: "... Cernumanya si te yen an ka ni k'a nege don min na ... Mog b'a dogoya ani k'a ban ... A ma dogoya, an m'a jati ... A yan ka dusukasiw muhu ani k'an ka dusukasiw ta ... an bugra, an bugra ... Ala yan taw ... an taw ... Ala yan taw ... panamanw ka jamana ..."

Miiri k'a file, u ya taw cogo min na, k'a dogoya, ka taw k'a gwengwen kuruwa kan cogo min na, i be nin kuma nunu kalanna Ezayi 50:6,7 kach: "Ne ye ne ko di ne bugbagaw ma, ne ye ne dakunw di minw ye ne bonbosi ba, ne ma ne jeda dogo maloya ni tulon ma. Sabu Matigi Ala bena ne dem; tije na". Yala i be se k'a damine k'a faamu cogo min na mog be se ka bug tije na ani k'a jigi la Ala kan wa? Yezu yo lo ke. An be se fana, Ala ka nema kanuya sababu fe, nan be to an ka limaniya kan.

Yezu tun te barikantan ye wala mog min te se k'a yere lafasa. A tun ka tagamasiyenw ni kabakow ke mogw ye janko o ye a ta se bagaya ye. A nana taw an ka na o la, a ya ko di mogjuguw ka bugli ma, k'a jeda di neni tulonw ni juguya bolokuruw ma. Ala Dence ma maloya k'a yere majigi. An b'a ye o koow be la cogo min na kantigiya ni taw be taga taw fe kosobe. Hali k'a taw u tun b'a tawla, a tun jijanin lo k'a ka cikan dafa fa ka taga se a laban ma. Fen be la, Yezu tora ka kantigiya ke Faa ye ani o la Faa ya fa a koo la ko "Nin ye ne Dence kanulen ye, min koo ka di ne ye kosobe. Aw k'a lamn!" (Matiyu 17:5).

Komi u ye Yezu mine ani k'a taw, a ma kasegi ka. Komi a teri sobew ya to yen, a ma kasegi. Yala nafa b'a la k'an yere di Krista ma wa? A jaabili ye "Onh!" N'a taw an barika ka dogo ani an barika ka dogo nka Yezu be kantigiya ke minw b'a fe ka tugu a ka. Ala bena taw min di mog kantigimanw ma, nin dunupa ta dusukasikow te se ka suma ni taw nata ye.

NEFLI NEFLI

Taw be se k'an taw cogo caaman na bi. O be se ka ke fangafin ye, mogw ka banbagatya, kawfli, yeleko wala bololafenw wala balocogo kach. Egilizi folo la, o tun ka gwele ka teme o kan. Kerecen caaman kachena u bololafenw be la. Heburuw 10:32-34 be kalan caaman di o koo la: "Nga aw hakili to loon temeninw na, aw ye yeelen taw tuma min na, aw ye tawkaw muhu.

ne tun be kaso ra, ka aw ta naforo bɔsi, aw sɔnna ni ninsɔndiya ye, sabu aw k'a lɔn ko fɛn wɛrɛ be aw fɛ sankolo ra, min ka fisa ni fɛn tɔw bɛɛ ye, min be to ka ban. O ra, aw kana ban aw ta ja gbɛlɛya ra, sabu barajiba le be o ra. Sabu aw mako be muɲu ra, janko aw ka Ala sago ke ka ban tuma min na, aw ye layiri min ta, aw ye o sɔkɔ: 'Wagati dɔkɔni le tora, min ka kan ka na, ale bena na, a tɛna mɛɛn. Ayiwa, mɔkɔ terennin bena nanamanya lanaya baraka ra; nka ni mɔkɔ min ka kɔsegi, o tigi man di ne ye.» Nka an kɔni tɛ mɔkɔ minw be sekɔ ka taga halaki, nka anw ye lanayabagaw le ye, janko o ye kisi.»

U y'u don kaso la. Dɔkɔmu sɔkɔdasiw tun bena dɔw ke ni goudron ye, k'u siri lɔkɔw la ani k'u jeni nɛnama walisa ka yeelen bɔ masace Nero ka masace ka nankoyɔkɔw la. U tun be dɔw fili kɔkɔ belebelebaw kɔkɔ saa farimanw be minw kɔkɔ, u tun be dɔw fili jaraw ka dingew kɔkɔ wala soow tun b'u faran fila. Mɔkɔ waa caaman sara k'a fɔ ko "Yezu ye ne ka Matigi ye!" U ye kantigiya ke kɔkɔw tuma na.

Ni u b'i tɔkɔkɔ, i be se ka min ke cogo numan caaman na:

1. Tuma dɔw la, a ka ɲi ka tagama dɔkɔn. Yezu y'o lo ke (Mat. 12:14, 15).
2. A bennin lo tuma bɛɛ ka numanya ke (Kew. 5:28, 29, 40-42).
3. Kana jurusara kuun ɲini abada (Dɔkɔmukaw 12:19).
4. I ka koow jati cogo numan na ani i ka koo numan ke i juguw ye (Dɔkɔmukaw 12:20).
5. To ka tilenninya sira tagama, ka Ala sago ke. «Aw ye kantigiya ke fɔkɔ ka taga se saya ma» (Yirali 3:10).
6. A lɔn ko Ala bena i sara (Matiyo 5:10-12).

YERESEGESEGE:

I ka ɲiningali nunu jaabi walisa k'a lɔn i yere be kantigiya hake min na:

1. Yala u delila k'i kɔkɔ sabu i ye kerecɛn ye ani i ye ɲunuɲunu ani ka ɲunuɲunu wa?
2. Yala i b'i yere tanga ka Krista kofɔ mɔkɔw ye sabu i be siranna mɔkɔw kana yeɛ i la wa?
3. Yala i be delili ke i juguw ye wa?
4. Yala mɔkɔ wɛrew b'i jati i n'a fɔ mɔkɔ numan wala mɔkɔ jugu, mɔkɔ min be ni jigiya ye wala min tɛ ni jigiya ye wa?
5. Yala i be koo numan dɔ keli dabila ni tɔkɔ ma sɔn i ma wala n'u t'i waleɲuman lɔn i be min kera wa?
6. Yala i b'a ye ko i b'a fɛ ka i tɔkɔbagaw hake ta wa?
7. Yala a be se ka ke ko i tɔkɔbagaw be se ka ke .

Kerecɛnw ani kisili sɔɔli b'i ninsɔndiya wa?

8. Yala i be maloya k'a ye ko i be dan na ni duniɲamɔɔw ye wa?
9. Yala i delila k'a miiri ko tilenbaliyako minw be kera i kan, Ala t'i janto o la wa?
10. Yala i be se ka mɔɔw kanu minw t'i kanu wa?

KUMA LABAN

Tiɲɛn minw fɔra Bibulu kɔɔ, u dɔ ye ko Yezu min wolola Betilehemu a saan 2 000 ye nin ye, ale tun ye Ala ye ani a be ten! Tuma min na a wolola sunguru dɔ fɛ ani meɛke min y'a kɔɔtiɲɛ kofɔ, ale ko a bena weele ko Emanuweli, o kɔɔ ko "Ala be n'an ye". A donna diɲɛ kɔɔ, a sɛbera ko: "Damine na, Kuma tun be yen, Kuma tun be ni Ala ye, Kuma tun ye Ala ye ... Kuma kera farisogo ye ka sigi an cɛma, an y'a ka kɔɔ ye, i n'a fɔ Faa Dence kelenpe ka kɔɔ, a fanin be nɛma ni tiɲɛ na." (1 Zan 1:1, 14) Tuma min na Filipu y'a ɲininga ko: "Matigi, Faa yira an na", Yezu y'a jaabi ko: "Ne be n'i ye kabi wagatijan, nka i ma ne lɔn, Filipu? Min ye ne ye, o tigi ye Faa ye." Tiɲɛn na, an b'a lɔn ko an ka barika ka dɔɔ ani ko an majiginin lo i n'a fɔ adamadenw, nka Ala y'an jati ko nafaba b'an na fɔɔ a nana bɔ an ye! Yala i b'a fɛ ka Ala ye wa? I ka Yezu file! Yezu tun ye Ala ye min nana ke n'an ye cogo dɔ la min be mɔɔw dusu saalo kɔɔɛ.

Nka Yesu tagara. Yala a be se ka ke ko Ala bele be n'an ye wa? Bibulu ka jaabili gwenin lo - Dnhɔn! Nka, o be se ka ke cogo di? O kera a Nin Saninman le sababu ra. Aw ye Yesu ka kumaw lamɛn, minw bɔra Yuhana 14 kɔɔ: "Ne bena Fa Ala deli, a bena demɛbaga wɛre di aw ma, janko a ye to n'aw ye abada, tiɲɛ Nii ... aw b'a lɔn, bari a be n'aw ye, a bena ke aw kɔɔ." "Ni mɔɔw min be ne kanu, o tigi bena ne ka kuma bato, ne Faa fana bena o tigi kanu, an bena na a fɛ ka sigi n'a ye."

O kuma laban tɛ se ka bɔ yen. An Danbaga Ala tun be miiri an koo la fɔɔ a nana dugukolo kan adamaden cogoya la walisa k'an demɛ. An tun b'a tɔɔ la ko Yesu Nazaretika. A kɔsegira sankolo la a ka baara dafanin kɔ yan nka a ye Nii Senuman ci ka na an demɛ. O la, bi, Faa Ala, Dence ani Nii Senuman b'a fɛ k'u ka soo ke an kɔɔ. U yɛre b'a fɛ ka sigi i kɔɔ. U b'a fɛ an k'an seen don u ka ɲenamaya la.

Krista ka ɲanamaya ye Yezu ka ɲenamaya ye ani an fana be se ka ɲenamaya ke n'a ka demɛ ye, n'an b'a fɛ. N'an b'a fɛ ka ɲenamaya ke o cogo la, an ka ɲi k'an ɲɛ sin ale lo ma. Heburuw 12:1-2 kalan: "... boli min bila an ɲɛfɛ, an ka boli ni mupuli ye, ka Yezu file, ale min ye an ka limaniya daminebaga n'a labanbaga ye, ale min ... ye kuruwa mupu..." Yezu ye hakilimaya ɲenamaya damine min be yeɛma an fɛ ani a bena a ban. Ale lo ye an ka ɲeyirali ye an ka ɲi ka tugu min kɔ, an ka fanga ye n'an segenin lo, an ka Lakɔlikarabaga b'an jija ani an Kunmabɔbaga b'an bisimila a bolo la an ka baara laban na.

Minw bɛɛ tun b'a keɛɛla, ani a ye sɔngɔ min sara walisa k'a Faa sago ke, i ka miiri o la. Aw ye Ala ka bonya bɔ cogo min na kuruwa sababu ra, kɔɔ sababu ra, ani saya sababu ra, aw ye o ye. N'i miirila i yɛre ka kɔɔ la, i ye kɔɔ minw kɔɔ, u ye baara ke n'i ye cogo min na ani u y'i kɔɔ cogo min na, ani a ka jugu cogo min na -o tɛ bari i la i ti se k'o kunben - ... i ka kuruwa file ani u ye Cɛɛ min bɔ a lakolon na k'a siri yen walisa bɛɛ k'a file ani k'a yeɛ.

N'i miirila jenamaya ka tilenbaliyakow la, karti minw dira i ma, u ka tilenbaliyakow la, ani i b'a fe ka dɔnkili wɛɛ la "mɔɔɔ dɔ ye mɔɔɔ dɔ ka dɔnkili tiɛ" ... i ka kuruwa file ka mɔɔɔ min bugɔ an ka tilenbaliyakow kosɔn, o tigi ye.

N'i y'i yɛɛ sɔɔɔ banbagatɔ la i ye min lɔn, dimi min b'a la k'i "ma jini" walima k'i ka kanuya yɛɛma ... i ka kuruwa file ka kanuya jigi ka bɔ Joginbagatɔ la min tun mafijɛya ani k'a ban.

N'i be siranna, n'i be kumabali fɔra, n'i ka jenamaya b'i bugɔra i lamini na ani janiw b'i sɔɔɔ ka don ɔɔɔ min na, n'i y'i seko bɛɛ kɛ nka i seko bɛɛ ma bɔ ... i ka kuruwa file!

Ni i farikolo nɔɔnɔn lo ni dimi ye, i ka jurumuw ka jalaki b'i jɛfɛ tuma bɛɛ ani i b'a miiri ko i ti se ka taga jɛ ani i b'a fe ka ban walima ka bɛn ... i ka kuruwa file! A' ye Yezu file. A y'o lo kɛ! A ye see sɔɔɔ! A be se k'i ye fana!

Yala i hakili b'a la masace cɛɛmannin dɔ ka ntalen na min yɛɛmana ka kɛ kongokolon cɛɛjugu ye wa? A tun bena to o cogoya la abada fɔɔ ni masamusu cɛɛman dɔ y'a da susu. A tun b'a ka loonw kɛ baji dibiman dɔ kɔɔ, a dusu kasinin lo ani a dusu kasinin lo. Jigiya juman lo tun b'a la ka hɔɔɔɔɔ? A jɛɛbaw tun be yɛɛla, a fari tun be nɔɔɔ, a tun be nɔɔɔ ani a tun be nɔɔɔ bɔ, a farikolo tun be kirin ani a daa tun be jigi tuma bɛɛ ni nɔɔɔ ye min tun be bɔɔna. Jɔn lo tun bena sɔɔn k'a da susu? Siga t'a la, masamusu cɛɛmannin tɛ!

Nka, loon dɔ la, masamusu dɔ nana baji daa la. A tun fanin be kanuya ni ninsɔɔndiya la, Ala tun ye fɛɛn minw bɛɛ dan, a tun be cɛɛna ye. A ye kongokolon kɔɔ lajɛ nka a m'a ye ko a be mɔɔɔ jangoya. Tiɛn na, a y'a kɔɔɔ, k'a jɛɛ kɔɔɔ file minw tun be nisɔɔngoya la ani k'a da susu a kuun yɛɛ la. O ɔɔɔn bɛɛ, a segira ka kɛ masace cɛɛman ye. U ye jɔɔɔ kanu, u furula ani u ye jenamaya kɛ hɛɛɛ la fɔɔ abada. Tiɛn lo, o ye ntalen dɔɔn lo ye, nka tiɛn na, o ye Krista ka jenamaya ko ye. K'a to dugukolo kan, Yezu ye Zude, Samari ani Galile mara bɛɛ yaala ka "tɔrisenw mugan." A y'a bolo maga. A tun be mɔɔɔw kalan. A y'a kɛɛya. A ye ... mɔɔɔ tununinw yɛɛma ... i n'a fɔ Zase, lanpominɛla. A gwenna ka bɔ legilizi kɔɔ, k'a tɔɔ la ko janfakela jamana dɔ kɔɔ min minɛna, k'a tɔɔ siri abada ni "jurumukela" tɔɔ ye, a tun ka surun fɔɔ a yɛɛla sikomɔri yiri dɔ kan walisa ka Yezu ye dɔɔn a be tɛmɛna. Yezu lɔra yiri gɛɛfɛ k'a yɛɛ weele Zase ka soo ka tilera dumuni kɛ ani sanni tile ka ban, Yezu tun ye o "tokolonin" yɛɛma ka kɛ masace ye.

Sijɛ caaman na, o maana tun be to ka kɛ kelen ye. Krista sɔɔna mɔɔɔ minw gwenna, a ye fanga di barikantanw ma, a ye kanuyabaliw kanu ani a ye sababu filanan di dɛɛbagatɔw ma. Tiɛn na, ne fana tun ye nɛgɛkɔɔba cɛɛjugu ye fɔɔ Yezu ye n' mugan. Ele don? Yala i b'a fe ka yɛɛma ka kɛ Krista jaa ye ani ka "Krista ka janamaya" kɛ wa? O kalanw bɛɛ jɛsinna o lo ma.

Matiyu 5nan na, Yezu y'a fɔ an ye min be se ka kɛ yɛɛkun jaa ye. O jogow lo tun ka jɛ ka kɛ kɛɛɛn kelen kelen bɛɛ la ani u tun be se ka kɛ n'u ye: majigilenya, makari, dususuman, tilenninya, makari, hɛɛɛ jini ani kantigiya. Nin tɛ lisi ye i be se ka min sugandi ani ka min sugandi, ka kɛɛ n'i yɛɛ sago wala i ka miiriya ye. A tɛ i n'a fɔ bufe dumunikeyɔɔ min ka tabali fanin be dumuni sifa caaman na ani mɔɔɔw b'u sago dɔɔn lo sugandi: "A file, n' b'a fe ka kɛ makaribaga, hɛɛɛtigi ani dususuman ye, nka n' t'a fe ka kɛ mɔɔɔ majiginin ye, ka kɛ mɔɔɔ saniyanin ye wala ka kɛ mɔɔɔ tilennin ye." O ye kɛɛɛn ka jaa dafanin lo ye. A t'a fɔ ko:

"Paul, i ka yere majigi; Mary, i ka saniya; Fred, i ka ke mago tilennin ye ani Anna, i ka ke kantigi ye." Nka, o jogow bee ka kan ka ke kerecen kelen kelen bee la ani n'i y'a to ani n'i yi deme, Nii be se k'u bee bo i kono.

A file fana ko an be min ke, u te sinsin o kan kosobe, nka an be cogo min na (an ka jogo). O ye sabu, n'an ye mago numanw ye an kono na, an bena laban ka koo minw ke, an ka ni k'u ke. "Ka ke" be kon "ka ke" ne.

SISEN, AW KA NIN NEFLI KE .

I yere ye netaga min ke i ka kerecena jenamaya faan nunu na bogokun labanw na, o sebe ka surunya:

1. Majigilena .
2. Hine
3. Majigilena .
4. Tilenninya .
5. Makari
6. Sanuya
7. Here sigili .
8. Kantigiya .

NEFLI 1NAN: SO BAARAW .

Nin ye devuweri daw ye minw bena i deme ka jogow ke minw be soko Yezu Krista ka jenamaya kono:

1. Mago kokonin, min be tawla, i k'o tigi mine kosobe.
2. I ka baara daw ke soo lamini na, i t'u ke tuma bee.
3. Denmisen do ka baro lamem miniti 15 kono.
4. I jigi be Ala kan koo 10 minw na, i k'olu sebe .
5. I ye koo 10 minw ke o loon na, i k'olu sebe tile laban na.
6. N'i siginin be kenema sufe, i ta lon fen 10 minw na, i k'u sebe.
7. I ka saraka numan ke k'a soko i ma to mago si k'a lon ko i y'o ke.

8. Mɔɔɔ min ka lɔnniya ka dɔɔɔ n'i ta ye, i ka demɛ jini o tigi fɛ.
9. Yelɛmisen ke k'a jininga ko: "I ka kenɛ wa?" mɔɔɔ 10 ma i t'u lɔn ani i k'u ka jaabiliw lamɛn kɔnuman.
10. I ye kɔɔɔɔli min sɔɔɔ, i k'o sɛbɛ k'a sɔɔɔ i m'a jini k'i yɛɛ lafasa.
11. I k'i yɛɛ bonya mɔɔɔ 5 kan u jɛda la k'a sɔɔɔ i m'i yɛɛ weele. 12. I ka baarakɛjɔɔɔn dɔ jininga wala .
teri k'i kɔɔɔɔ cogo dɔ la nka i kana o kɔɔɔɔli jaabi wala k'a jini k'i yɛɛ lafasa,
fɔ k'a fɔ ko: «I ni ce, n tericɛ.»
13. I ka lɛri kelen ke ka sigi dɔɔɔɔɔso dɔ ka dɔɔɔɔɔso la, ka mɔɔɔ ka tɔɔɔɔ file dɔɔɔn yen.
14. Zurunaliw, videwow ani dɔnkiliw ani CD minw b'i fɛ soo, i k'u lajɛ ani minw man jɔ, i k'u jeni.
15. I b'a lɔn ko mɔɔɔ min be koo jugu wala tilɛnbaliyako dɔ kɛra, i k'o tigi kɔɔɔɔ wala k'a latilɛn.
16. Taga mɔɔɔ nɔɔɔn dɔ fɛ, min be mɔɔɔ dimi ani k'a jininga a ka kenɛ, a mako be min na ani fɛn wɛɛw.
17. I ye mɔɔɔ minw dimi, i k'olu tɔɔɔ sɛbɛ ani i ka delili ke u kelen kelen bɛɛ tɔɔɔ la.
18. Taga bɔ mɔɔɔkɔɔba dɔ ye min be a kelen.
19. I ka fantan dɔ weele i ka soo walisa a ka dumuni ke n'i ka denbayamɔɔɔɔ ye.
20. Yezu Krista ka jogo 5 minw man ca i ka jɛnamaya kɔɔɔ, i k'u sɛbɛ.

NEFOLI 2NAN: VERESEW MINW BE NEFOLI KAN

Zaburuw 51:17 "Ala ka sarakaw ye hakili dusukasinin ye, dusukun dusukasinin ani nimisanin, Ala, i tena olu mafijɛya."

Matiyo 6:13 . "Aw k'aw yɛɛ kɔɔsi, aw kana aw ka kɔnuman ke mɔɔɔ jɔkɔɔ janko u k'aw ye. N'o tɛ, sara foyi t'aw fɛ aw Faa fɛ min be sankolo la."

Matiyo 9:13 . Aw ye taga nin kuma nin kɔɔ lɔn, ko: «Ne bɛ hina le fɛ, ne tɛ saraka fɛ.» Sabu ne ma na mɔɔɔ terenninw wele, ne nana jurumunkelaw le wele, janko o ye nimisa o ta jurumunw na.»

Matiyo 9: 35 O kɔ, Yesu tagara dugubaw, ani dugumisɛnw bɛɛ yaala, ka mɔɔɔ karan karansow* kɔɔɔ, ka Ala ta Masaya ta Kibaro Diman* waajuri ke mɔɔɔ ye, ka mɔɔɔ kenɛya. 36 Yesu ka jama ye minke, o hina donna a ra, sabu o sɛgenin lo, o jɛsennin lo i n'a fɔ sagaw, dɛndɛbaga tɛ minw na.»

Matiyo 11:11 . «Can ra, ne b'a fɔ aw ye ko mɔɔɔ si ma woro dimuso ra min ka bon ni Yuhana Batizerikɛbaga ye;

K'a damina Yuhana Batizerikebaga ta wagati ra, Ala ta Masaya** be jijara;

Matiyo 12:11 . "O waati la, Yezu tun be temena sumanforo dɔw kɔɔ lafijelon na. Kɔngɔ tun b'a ka kalandenw na, u y'a damine ka sumanw tige k'u dumu. 2 Farisiw y'o ye tuma min na, u y'a fɔ a ye ko: "A file, i ka kalandenw be koo dɔ le kera min man kan ka ke lafijelon na."

Matiyo 12: 14 kalan. Farisiw bɔra ka taga Yesu fagacogo laben. 15 Yesu ka o lon minke, a bɔra o yɔɔ ra. Jamaba tugura a kɔ, a y'u beɛ keneya.»

Matiyo 13:13 . O lon kelen na, Yesu bɔra bon kɔɔ ka taga sigi bada ra. 2 Jamaba nana lajen a kɔɔ, fɔ a donna kurun dɔ kɔɔ ka sigi. Jama beɛ tun lonin be bada ra. 3 O kɔ, a ka fen caman fɔ o ye talenw na, ko: «Senekebaga dɔ bɔra ka taga dannɛ ke. ... 24 A ka ntalen wɛɛ fɔ o ye, ko: «Sankolo Masaya be i n'a fɔ ce min ka dannifenɔuman dan a ta foro ra. 25 Nga ka mɔɔw to sinɔɔ la, a jugu nana binjugu dan biman cema ka taga. ... 31 A ye ntalen wɛɛ fɔ u ye ko: «Sankolo Masaya be i n'a fɔ mutaridi kise, mɔɔ dɔ ye min ta k'a dan a ka foro kɔɔ, 32 o kise ka dɔɔ ni kise beɛ ye. 33 Yesu ka talen dɔ wɛɛ fɔ o ye ko: «Sankolo Masaya* be i n'a fɔ burufununan, muso dɔ ka min ta k'a pagami mugu fiye na saba ra, fɔ a beɛ fununa.» ... 44 "Sankolo Masaya be i n'a fɔ nafolo min dogonin be foro dɔ kɔɔ, mɔɔ dɔ y'o min kɔɔ k'o dogo. O kosɔn, a ninsɔn diyara kosɔbe ka taga a ka nafolo beɛ feere k'o foro san. 45 Sankolo Masaya be i n'a fɔ jagokela dɔ min be lulu sɔngɔ gwɛɛ dɔ ninina. a k'a borofenw beɛ fiyeere k'a san. 47 † Sankolo Masaya be i n'a fɔ jɔɔ min filila kɔɔji la ka jɛɛ sifa beɛ mine, 48 a fa tuma min na, u y'o sama k'a sama kɔɔjida la. o sigira ka jɛɛɔumanw ce ka o ke minanw kɔɔ, ka jɛɛjugumanw fili. ... 51 Yesu ko o ma ko: «Aw ka nin kow beɛ faamu wa?» O ko: «ɔnhɔn, Matigi.» 52 O kɔ, Yesu k'a fɔ o ye ko: «O le kosɔn sariya karamɔɔ o karamɔɔ karan sankolo Masaya ko ra, o be i n'a fɔ sotigi min be fen kuraw ni fen kɔɔw bɔ a ta naforo ra.»

Matiyo 21:13 . Ayiwa, o surunyana Zeruzalemu ra tuma min na, o sera Betifaze dugu ra, oliviyeyiri kuru da ra minke, Yesu ka a ta karamɔɔden fla ci, 2 k'a fɔ o ye ko: «Aw ye taga dugu min na fe, aw bena fali dɔ sirinin ye yɔɔnin kelen, ani a dence. O yɔɔnin beɛ, a bena o labla.» 4 O kow beɛ kera janko cira ka kuma min fɔ, o ye can ye, ko: 5 «Aw ye a fɔ Siyɔn dugu ye ko aw ta masace fle, a majiginin lo, a siginin be fali kan.»

Matiyo 21:13 "A y'a fɔ u ye ko: "A sebera Ala ka kuma na ko: 'Ne ka soo bena wele ko Alabatoyɔɔ.' Nga aw y'a ke sonw ka yɔɔ ye."

Luka 2: 6 . "A kera ten, k'u to yen, a jigilon sera. 7 A y'a dence fɔɔ wolo, k'a meleke ni fani ye, k'a la begenw ka dumunikeminan dɔ kɔkɔ, bari yɔkɔ tun ma sɔkɔ u fe lonanw ka sigiyɔkɔ la.

Luka 10: 25 "O tuma na, sariya karamɔgɔ dɔ wilila k'a kɔkɔ k'a fɔ a ye ko: "Karamɔgɔ, ne ka kan ka mun le ke janko ne ka se ka nii banbali sɔkɔ?" 26 Yezu y'a fɔ a ye ko: "Mun sebenin be sariya kɔkɔ? I be mun le karan?" 28 Yesu k'a fɔ a ye ko: «I ka jaabi ka na; i ka nin ke, i bena kisi." 29 Nga cee tun b'a fe ka joo di a yere ma, a y'a fɔ Yezu ye ko: "Ne mɔgɔkɔkɔkɔn ye jɔn ye?" 30 Yezu y'a jaabi ko: "Cee dɔ bɔra Zeruzalemu ka taga Zeriko. 31 O y'a sɔkɔ sarakalasebaga dɔ tun be temena o sira fe. A y'a ye minke, a temena faan dɔ fe. 32 O cogo kelen na, Levi kɔkɔgɔ dɔ sera o yɔkɔ la tuma min na a y'a file, a temena ka teme faan were fe. 33 Nga Samarika dɔ temeto o sira fe, a sera o yɔkɔ la. A ka ce ye minke, a hina donna a ra. 34 A gwerela cee la k'a joliw siri, ka turu ni duven bɔn u la. a k'a la a yere ta so kan, ka taga ni a ye lonanjigiyɔkɔ dɔ ra, k'a janto a ra. 35 O dugusagwe, a bɔra tuma min na, a ye warigwe deen fila bɔ k'u di lonantigi ma, k'a fɔ a ye ko: «I k'i janto cee nin na. Ni i ka wari min bɔ ka teme o kan, ni ne kɔsegira ka na, ne bena o sara i ye.» 36 Ayiwa, benkannikebaga min bena o mɔgɔ saba ra, e ka miiri ra, jɔn le kera o tigi mɔgɔkɔkɔkɔn ye?»

Luka 19:41 Ayiwa, Yesu tun be surunyana minke, a ka dugu ye, ka kasi a kosɔn, 42 k'a fɔ a ye ko: «Ni aw yere tun ka fen minw bɔn, sanko bi, o dogonin lo aw na kɔkɔ. aw ni aw ta denw bee bena ben dugu ma, o tena kabakuru kelen to aw ce ra, sabu aw ma Ala ta wagati bɔn.»

Luka 22:27 . "Sabu jɔn le ka bon, min siginin be domuni kɔkɔ, walama baarden? Yala min siginin be domuni kɔkɔ, o le te? O bee n'a ta, ne be aw ce ra i ko baarakebaga."

Zan 1:16 . Dape fɔɔ la, Kuma tun be yen, o Kuma tun be ni Ala ye, o Kuma tun ye Ala ye.»

Zan 13:5 . O kɔ, a ye jii bɔn tasa kɔkɔ k'a damine ka kalandenw senw ko, k'u jɔkɔ ni fanikolon ye min tun b'a cesirilan na.

Zan 14:27 . Ne be hera to aw fe, ne be ne ta hera le di aw ma; Dunupamɔgɔw be min di aw ma, ne te o di aw ma cogo min na. Aw hakiri kana nagami, aw kana siran fana.»

Zan 15:16 . Ne le ye rezensun yere yere ye, ne Face le ye rezenforo kɔkɔsibaga ye. 2 "Ne ka bolo o bolo min te yiriden bɔ, a b'o bolo tige, bolo min be yiriden bɔ, a b'o tige, janko a ka yiriden bɔ ka caya. 3 Ne ye kuma min fɔ aw ye, aw saniyanin lo ka ban. 4 Aw ka to ne kɔkɔ, ne fana be to aw kɔkɔ. i,

ƒ ni aw ma to ne ta jenƒɔɔɔɔɔɔɔɔ ra. 5 «Ne le ye rezensun ye, aw ye a borow ye. Ni mɔɔɔ min tora ne ta jenƒɔɔɔɔɔɔɔɔ ra, ne fana tora o tigi ta jenƒɔɔɔɔɔɔɔɔ ra, o tigi be den caman le ke; sabu ni ne te, aw te se ka foyi ke.»

Kewaliw 4:19 . «Nga Piyeri ni Yuhana ka o jaabi ko: «Ni a bennin lo Ala ɲa kɔɔ, ka aw lamɛn ka tɛmɛ Ala kan, o ye aw yɛɛ le ye.»

Kewaliw 5:28 . Yala an tun m'a ƒ aw ye k'a gbeleya ko aw kana mɔɔɔɔ karan Yesu tɔɔɔ ra wa? A flɛ, aw ka Zeruzalemu dugu bɛɛ fa ni aw ta karan ye, aw fana b'a fɛ ka nin cɛ faga kunko ben anw kan!» 29 Piyeri ni ciraden tɔw ka o jaabi ko: «Anw ka kan ka Ala kan mina ka adamadenw ta kan mina. ... 40 U sɔɔna a ka kuma ma, u ye cidenw wele k'u bugɔ, k'a ƒ u ye k'u kana kuma Yezu tɔɔɔ la, o kɔ, u y'u labila ka taga. 41 Ciradenw nisɔɔndiyanin bɔra kititigejama ɲa fɛ, sabu Ala k'a jate ko o tun ka kan ni tɔɔɔ ye Yesu tɔɔɔ kosɔɔ. 42 U tun be to ka Yezu ka Ala ka Mɔɔɔ wolomanin nin waajuli ke loon o loon Alabatosoba kɔɔ, ani soow kɔɔ.»

Ɖɔɔmukaw 12:16 . "Aw ka ke kelen ye ɲɔɔɔ fɛ. Aw kana fɛnbaw miiri, aw ka jɛn ni mɔɔɔ majigininw ye. Aw kana ke hakilitigiw ye aw yɛɛ ma."

Ɖɔɔmukaw 12:19 . Ne balema kanuninw, aw kana aw yɛɛ juru sara; sabu a sɛbera Kitabu kɔɔ ko: «Ne le bena jurumun sara, ne le bena o juru sara.» 20 O la, "Ni kongo b'i jugu la, i ka dumuni di a ma, ni minnɔɔɔ b'a la, i k'a min, bari n'i y'o ke, i bena tasuma kɔɔ a kuun na."

1 Korɛntikaw 5:11 . Mɔɔɔ b'a mɛnna ko jatɔya dɔ be aw cɛ ra, o ɲɔɔɔ tɛ siya wɛɛ mɔɔɔ cɛ ra; ko cɛ be a face ta muso le fɛ! 2 Aw be aw yɛɛ boɲa, nga aw ma kasi janko o kojugu kebaga ka bɔ aw cɛma.

1 Korɛntikaw 13:31 . Hali ni ne ka ne borofɛnw bɛɛ di fantanw ma, hali ni ne ka ne yɛɛ di janko o ye jeni, ni kanuya tɛ ne ra, o tɛ foyi ɲa ne ye. 4 Kanuya be muɲu, a be ɲumanya ke; kanuya tɛ ɲangoya ke; kanuya t'a yɛɛ yira, a t'a yɛɛ bonya; 5 A tɛ mɔɔɔ kɔɔ, a tɛ a yɛɛ ta ɲini, a tɛ dimi, a tɛ kojugu miiri;»

2 Korɛntikaw 5:10 . Sabu an bɛɛ ka kan ka lɔ Kirisita ta kiti ɲa kɔɔ, janko an kelen kelen bɛɛ ye min ke an farikolo ra, o sara ka kaɲa ni o ye, a kɛra koɲuman ye o, a ye kojugu ye.»

2 Korɛntikaw 9:7 kalan. O la, bɛɛ kelen kelen k'a di ka kɛɲɛ n'a yɛɛ sago ye a yɛɛ kɔɔ. sabu mɔɔɔ min be sɔɔni ke ni nisɔɔndiya ye, o tigi le ka di Ala ye. 8 Ala be se ka nɛɛma sifa bɛɛ ke aw ye k'a caya, waasa aw ka fɛɛn bɛɛ kɔɔ ka caya tuma bɛɛ, ani fɛɛn bɛɛ ka caya aw ka se ka kewaleɲuman sifa bɛɛ ke. 9 I n'a ƒ a ƒɔra Ala ka kuma na cogo min na, ko: «A ye fɛɛn caaman di fantanw ma, a ka tilenninya be to ƒɔɔ abada. 10 Ayiwa, Ala min be siman di dannikela ma, ka dumuni di aw ma, ale k'aw ka siman caya, ka aw ka tilenninya yiriw caya.

Galatikaw 5:13 . Ayiwa, ne balemaw, Ala ka aw wele ka aw ke hɔɔɔnw ye; nka aw kana hɔɔɔɔ ke sababu ye ka aw yɛɛ sago ke, nka aw ye baara ke ɲɔɔɔ ye kanuya le sababu ra.

Galatikaw 5:22 . Nga Nii Senuman be fɛɛn minw kɛ, olu ye kanuya, nisɔndiya, hɛrɛ, mupuli, numanya, numanya, kankelentigiya, 23 sabari, ani yeremine. Sariya si tɛ o mɔɔ suguw kɛlɛ.

Efɛzikaw 4:15 . Nka ni an bɛ can fɔ ni kanuya ye, an bɛ se ka bonya ka taga se Ala ma, min ye an kuntigi ye. Krista lo.

Efɛzikaw 5:21 . aw ye aw yɛrɛ majigi ɲɔɲɔn ye Ala nasiran kosɔn.

Filipikaw 2:3 . Aw kana foyi kɛ ni yɛrɛboɲa ye, walama ni yɛrɛboɲa ye, nka aw k'aw yɛrɛ majigi k'aw tɔɲɔɲɔn file ko a ka fisa n'aw yɛrɛ ye.

Filipikaw 2:5 . Aw ka to o miiriya la i n'a fɔ Yezu Krista tun be cogo min na, 6 ale min tun be Ala cogoya la, nka a m'a jati ko a be se ka kɛ kelen ye ni Ala ye, 7 nka a y'a yɛrɛ kɛ ɲɔɲɔn ye, ka na i n'a fɔ adamaden. 8 A kɛra adamaden ye minke, a y'a yɛrɛ majigi ka menni kɛ Ala fɛ fɔɔ ka taga se saya ma, fɔɔ ka taga se saya ma loɔ kan.

Kɔɔsikaw 1:16 . Sabu fɛn minw bɛɛ bɛ sankolo ra, ani dugukolo kan, fɛn minw bɛ ye, ani minw tɛ ye, o bɛɛ danna ale le sababu ra, a kɛra masasiginanw ye, ani masayaw, ani fangatigiw, ani fangatigiw. Fɛɛn bɛɛ danna ale lo sababu la ani ale lo kama. 17 Ale kɔɲna fɛɛn bɛɛ ɲa, fɛɛn bɛɛ loɲin be ale lo barika la.

Kɔɔsikaw 3:13 . Aw ye ɲɔɲɔn ta kow mupɔ, ka yafa ɲɔɲɔn ma, ni mɔɔɔ dɔ ka kuma dɔ fɔ a tɔɲɔɲɔn ye. Kirisita yafara aw ma cogo min na, aw fana ka kan ka yafa o ma ten.

2 Timote 3:16 kalan . Nafa b'a la ka mɔɔɔw kalan, k'u galon, k'u tilen, k'u kalan tilenninya la, 17 waasa Ala ka baarakɛla ka se ka kɛ mɔɔɔ dafanin ye, ka se ka kɛwaleɲuman sifa bɛɛ kɛ.»

Titi 3:11 . U hakili jigi ko u k'u yɛrɛ majigi kuntigiw ni kuntigiw ye, u ka menni kɛ, u labennin be kopuman sifa bɛɛ kɛli la, 2 u kana kumajugu fɔ mɔɔɔ si ma.

Niningali tɛ